

SIBELIUS SONG OF THE EARTH

DOMINANTE CHOIR / LAHTI SYMPHONY ORCHESTRA

OSMO VÄNSKÄ

SIBELIUS, JOHAN (JEAN) CHRISTIAN JULIUS (1865-1957)

- [1] JORDENS SÅNG, Op. 93 (1919) (Warner/Chappell Music Finland Oy) 14'20
(Song of the Earth) *Text: Jarl Hemmer*
- [2] VAPAUTETTU KUNINGATAR, Op. 48 (1906) (Lienau) 9'16
(The Captive Queen) *Text: Paavo Cajander*
- TWO CHORALES (1889) (Manuscript) 4'53
- [3] Herr du bist ein Fels WORLD PREMIÈRE RECORDING 1'41
- [4] Herr erzeuge uns deine Gnade WORLD PREMIÈRE RECORDING 3'05
- KANTAATTI TOHTORIN- JA MAISTERIN-VIIHKIJÄISSÄ
31 PÄIVÄNÄ TOUKOKUUTA 1894, JS 105 (Manuscript) 31'47
(Cantata for the University Graduation Ceremonies of 1894
[Promotional Cantata]) *Text: Kasimir Lönnbohm*
- [5] I. *Molto maestoso ed adagio*. Syntyi kun maailmat... 7'23
- [6] II. *Allegro assai*. Kaskeksi korvet... 15'17
HELENA JUNTUNEN *soprano* · JUHA HOSTIKKA *baritone*
- [7] III. *Andantino* WORLD PREMIÈRE RECORDING 8'53
- [8] PARTIOLAISTEN MARSSI, Op. 91b (1918) (Wilhelm Hansen) 2'50
(Scout March) *Text: Jalmari Finne*
- [9] MAAN VIRSI, Op. 95 (1920) (Warner/Chappell Music Finland Oy) 5'47
(Hymn of the Earth) *Text: Eino Leino*
- [10] PROCESSIONAL ('Onward, Ye Peoples'), Op. 113 No. 6 (1927/1938) 3'46
Text: Viktor Rydberg/Marshall Kernochan (Galaxy Music Corp.)

TT: 74'22

DOMINATE CHOIR (chorus-master: Seppo Murto)

LAHTI SYMPHONY ORCHESTRA (Sinfonia Lahti) (leader: Jaakko Kuusisto)

OSMO VÄNSKÄ *conductor*

Jordens sång, Op. 93

The city of Turku (in Swedish Åbo) in the south-west of what was once the Grand Duchy of Finland was the capital city until, following the conquest of Finland by the Russians in 1809, the administrative centre moved eastwards to Helsinki. For a while the university remained in Turku, but it too was relocated to Helsinki after a devastating fire in Turku in 1827. It was not until after the Russian Revolution, Finland's declaration of independence and civil war that conditions were right for a new, Swedish-language university to be set up in Turku; Åbo Akademi was established in 1918. For its inauguration, planned to take place the following spring, the Akademi commissioned a new work from Sibelius – who at the time was still working on the final version of his *Fifth Symphony* – and a young lyric poet named Jarl Hemmer (1893-1944). The result was *Jordens sång* (*Song of the Earth*).

Sibelius personally delivered a score of *Jordens sång* to Turku in February 1919. The inauguration of Åbo Akademi was postponed from the spring until the autumn, however, and he thus took the opportunity to make some alterations to the cantata. Sibelius put the finishing touches to it at his home, Ainola, on 23rd September 1919, and conducted its first performance at the Old Academy Hall in Turku on 11th October of that year with an unnamed mixed choir and the orchestra of the Turku Musical Society.

Jarl Hemmer's text falls into clearly defined sections, and the poet provided suggestions – which Sibelius basically ignored – for setting these as recitatives, solos or for mixed, male or female choir. Despite the pomp and grandeur of the opening, much of the music is bright and optimistic in tone.

The commission was undoubtedly a prestigious one, but Sibelius's initial excitement ('We are going to return to the atmosphere in Turku from before the fire. I hope Jarl Hemmer is going to surpass himself. Anyway,

I'm going to do it – I have to do it.') soon waned. Perhaps he was nervous about the quality of performance that he could expect: after receiving a letter from the conductor of the Turku orchestra, Karl Ekman (father of Sibelius's friend and biographer Karl Ekman Jr.), Sibelius noted in his diary that 'the musical resources in Turku are impossible'. Many years later, in 1943, he told his son-in-law Jussi Jalas: 'I composed the cantata for Åbo Akademi very reluctantly. Neither the text (by Jarl Hemmer) nor the occasion itself filled me with enthusiasm. I did it only because I was being paid.' But Sibelius was hardly in a position to turn down the chance to earn 6,000 marks at a time when post-war inflation was taking its toll on his finances. Despite his later indifference, Sibelius thought highly enough of the piece to include it in the concert in Helsinki on 24th November 1919, when the definitive version of the *Fifth Symphony* was played for the first time in the presence of the first Finnish president, Kaarlo Ståhlberg. Since then, despite a few high-profile performances, *Jordens sång* has fallen into relative obscurity.

The Captive Queen, Op. 48

From 1898 until 1904 Finland was ruled by Nikolai Bobrikov, a Russian governor-general whose policies of Russification were as extreme as they were unpopular. But on 16th June 1904 Bobrikov was fatally shot and, under his successor Ivan Obolensky, the situation grew calmer. In 1905 Tsar Nicholas II issued a manifesto that cancelled some of the measures that had been introduced in the February Manifesto of 1899 and removed the dictatorial powers of the governor-general, paving the way for a democratically elected parliament. Not that this prevented the Finns from showing their independence of spirit at the earliest opportunity, however. Such an opportunity arose in 1906 with the centenary of the birth of the Finnish nationalist statesman and Hegelian philosopher Johan Vilhelm

Snellman (1806-81), an influential champion of the Finnish language who played a major rôle in the establishment of a Finnish cultural identity. His centenary was lavishly celebrated.

Sibelius's contribution was *The Captive Queen*, a cantata freely based on a ballad by Paavo Cajander (1846-1913) who, like Sibelius, was born in the town of Hämeenlinna. This ballad, which had originally been published to celebrate Snellman's 75th birthday in 1881, tells of a queen, imprisoned in a castle, who is liberated by a young hero (indeed, a more accurate translation of the title is 'The Liberated Queen'). So evident was the allegory of this tale that the piece had to be performed under a more neutral name, *Siell' laulavi kuningatar* (*There Sings the Queen*). Characteristic Sibelian features abound in this work, from *spiccato* string arpeggios – so similar to the opening of *En saga* – to thematic motifs that both melodically and rhythmically resemble the finale of the *Second Symphony*. Might this be a neat musical sleight of hand on Sibelius's part? There was a widespread belief that this symphony bore a patriotic message (even in the mid-1940s, the musicologist Ilmari Krohn was to call it the 'Liberation Symphony', though Sibelius was always resolute in his denial of such suggestions); one could almost imagine that his choice of thematic material was designed to exploit this misconception. In the second half of the piece a march theme is introduced that bears a conspicuous resemblance to Wagner's *Meistersinger*.

Sibelius himself conducted the first performance of *The Captive Queen* with a 'symphony chorus' and the orchestra of the Philharmonic Society in Helsinki on 12th May 1906; he later made an arrangement for male choir and orchestra.

Two Chorales

It is often thought that the *Overture in E major*, JS 145, and *Scène de ballet*, JS 163, composed in Vienna in

early 1891, are Sibelius's earliest orchestral works. In fact, however, the two chorales *Herr du bist ein Fels* (*Lord, you are a rock*) and *Herr erzeuge uns deine Gnade* (*Lord, show us your mercy*) were written some eighteen months earlier, while Sibelius was a student of Albert Becker in Berlin in the autumn of 1889. These pieces do not reflect any desire on the part of the young Sibelius to compose conventional religious music, but were evidently written as academic exercises for Becker. A large number of chorales for choir *a cappella* from this period have also survived. Sibelius felt that Becker's thorough but pedantic tuition was stifling his creativity and famously called his teacher 'a stuffed shirt from top to toe', but he undoubtedly benefited from the German's academic thoroughness. In the circumstances it almost goes without saying that the music of these two chorales does not sound much, if at all, like Sibelius. The manuscripts (and an unfinished version of *Herr du bist ein Fels* for mixed choir and piano) form part of the major collection donated by the Sibelius estate to Helsinki University in 1982 (HUL 1260-1266).

Promotional Cantata, JS 105

The Promotional Cantata – or, more exactly, *Cantata for the University Graduation Ceremonies of 1894* – was the first cantata that Sibelius composed, one of three such pieces that he produced for specific occasions in Helsinki in the 1890s. He did not write the piece from any particular inner compulsion, but rather because it was expected of him: during the spring of 1894 the music teacher Richard Faltin had secured for him a temporary lecturing position at the Imperial Alexander University in Helsinki, and the provision of a promotional cantata was an associated duty. The at times slightly inelegant text is by Kasimir Lönnbohm (=Leino; 1866-1919), elder brother of Eino Leino, and it is reported that the relationship between author and

composer was not without strain. According to Erik Tawaststjerna's exhaustive Sibelius biography, the cantata was written in great haste and, after its first performance on 31st May 1894, the piece was soon forgotten, except for an *cappella* arrangement of the march section at the end of the second movement that was published separately under the title of *Juhlamarssi (Festive March)* in 1896. The soloists at the première were Aino Ackté and Abraham Ojanperä, both among the leading Finnish vocalists of their era.

If the fires of Sibelius's inspiration burn rather less brightly in the *Promotional Cantata* than in some of his other works from the 1890s, the piece does not quite deserve the invective that has been poured upon it. Even Erik Tawaststjerna dismisses it as 'a banal, homophonic choral piece'. Much of the weight of the first movement is concentrated in the chorale-like theme heard from the choir at the beginning. The choir theme remains essentially unchanged during the course of its four appearances, though the orchestral writing is more varied, incorporating a fugue and culminating in a furious *tutti*. Sibelius had used the same procedure – varying the texture of the accompaniment rather than developing the theme itself – the previous year in the slow movement of his *Piano Sonata in F major*, Op. 12.

The long second movement features soprano and baritone soloists as well as choir and orchestra. Only two years had elapsed since Sibelius had presented *Kullervo*, another major work whose central movement is a huge piece for soloists, choir and orchestra – and, like *Kullervo*, the cantata movement gives some idea of what an opera by Sibelius might have sounded like. The movement opens with a characteristic Sibelian theme that bears the imprint of folk music without resorting to direct quotation. Later the music betrays that this was a period during which Wagner loomed large in Sibelius's musical consciousness; since the summer of 1893 he had been planning an opera of his

own, *Veneen luominen (The Building of the Boat)* which, as is well known, he was eventually to abandon, using some of its material in the *Lemminkäinen Suite* instead. Might Sibelius, in his haste to complete the university project, also have borrowed some ideas from the projected opera for his cantata? As with folk music, so too with Wagner: Sibelius never attempts to copy the style directly, but assimilates elements of the original into his own unmistakable idiom.

Unlike the central movement of *Kullervo* which begins very effectively in 5/4-time, the cantata movement remains in a steady four crotchets to the bar throughout. In both works the solo passages by and large alternate with choral sections. The soloists and choir do, however, join forces in the splendidly bombastic march with which the cantata movement ends. Naturally the cantata lacks the vivid narrative and dramatic story-line of *Kullervo*. We also search Kasimir Lönnbohm's text in vain for the hypnotic metrical regularity and linguistic resourcefulness of the *Kalevala* text used in *Kullervo*, even if there is a passing reference in the text to the old magician in the *Kalevala*, Väinämöinen.

The third movement of the *Promotional Cantata* was originally performed separately in the degree ceremony, and can thus be seen almost as an appendix. There is no choir in this movement and, unfortunately, in the version performed here there is no soloist either. Originally there had been a soprano solo in the brief central trio section, but the solo part is now lost. Luckily the lack of a solo part does not render the piece unperformable. The main section of the piece (and *da capo*) is a stylish minuet that features two themes that, many years later, Sibelius incorporated into *At the Draw-bridge*, the last piece in the second set of *Scènes historiques*, Op. 66 (1911/12). For Sibelius, whose interest in dance forms of various kinds is often underestimated, minuets were evidently of great

interest at this period: for instance, the well-known *Ballade* from the *Karelia* music had been written just a few months earlier. The surviving orchestral accompaniment in the trio section of the cantata movement – rising cello *pizzicati* figures, beneath ethereal chords from the upper strings – has a clear affinity to the orchestral writing at the beginning of the *Serenade* for baritone and orchestra, JS 168, to words by Stagnelius (1894/95). There is, it should be noted, a vast difference between the stately, gracious minuets that Sibelius composed in the 1890s and the bolder, more stylized attempts at the same dance form from later in his career.

Scout March, Op. 91b

On 11th January 1918 Ilmari Vainio, a member of a Helsinki scout group named Metsänkävijät, asked Sibelius to provide a musical setting of a text that had been written the previous year written by Jalmari Finne (1874–1938). A preliminary version of the *Scout March* was ready the next day. In fact Sibelius had not written a completely new piece but had re-used a short march that he had sketched for brass septet and percussion as early as 1897–99 (manuscript: HUL 0504). Finne subsequently reworked the text together with Sibelius; the final musical setting, for piano with text written above, was completed on 27th November. The version for mixed choir and orchestra was probably made at about the same time, although the first mention of it is in a letter from Sibelius to his publisher Wilhelm Hansen in June 1921 – the year in which he also made a version for mixed choir and piano. There is also an edition for two female voices and piano from as late as 1952.

Maan virsi, Op. 95

The great Finnish choral conductor Heikki Klemetti (1876–1953) founded the Suomen Laulu choir in 1900;

together, they championed Sibelius's music assiduously, both in Finland and abroad. One might have imagined that Sibelius would have been keen to write something for these musicians, but this seems not to have been the case. In January 1919, while working on *Jordens sång*, he noted in his diary: 'And then there's the promise I made Klemetti for a work for Suomen Laulu. He is by no means one of my "admirers". It annoys me that he only wants to use my name as a decoration'.

Time dragged on, and the promised choral piece failed to appear; Klemetti grew increasingly exasperated with Sibelius's delaying tactics. Klemetti's wife Armi recalled: 'Heikki bombarded Sibelius time after time, as we really wanted to be able to perform this new choral work at our twentieth anniversary celebrations in the spring of 1920. In the end Heikki became quite depressed when Sibelius always replied to his profound wishes in the same way: "Yes, yes, I'll do it, but so far I haven't found a suitable text".' In the end, with the choir's twentieth anniversary looming, Klemetti gave up, and it was only the intervention of Armi Klemetti, around Christmas 1919, that persuaded Sibelius to start work on the new cantata.

Initially Sibelius planned to set Aleksis Kivi's poem *Suomenmaa* but he later decided upon a poem by Eino Leino (1878–1926): *Maan virsi* (*Hymn to the Earth*). The choice of poem was unfortunate insofar as its title led people to believe that it was merely a Finnish translation of *Jordens sång*. *Maan virsi* is a patriotic piece but, in newly independent Finland, its patriotism is marked by serenity and the celebration of nature in the manner of *Oma maa* (to a text by Kallio, which Sibelius had set in 1918) or indeed *Jordens sång*, rather than by the frustrated belligerence of *The Captive Queen*. The new cantata – which Sibelius dedicated to Klemetti – was completed on 28th January 1920 and first performed on at Suomen Laulu's anniversary

concert on 4th April (Easter Sunday) of that year: the choir was joined by the Helsinki Philharmonic Orchestra under Klemetti's baton.

Processional, Op. 113 No. 6

The Masonic movement reached Finland via Sweden in the mid-eighteenth century: the Lodge of St. Augustin was founded in 1756, though it was shut down by the Russians in 1809. In 1922 a new lodge was set up (Suomi loosi 1), and Sibelius became a member – though, essentially a pantheist, he was not much involved with organized religion (this did not prevent him from setting religious texts if he need arose). It was proposed that 'Jean Sibelius will compose special, genuinely Finnish music for the lodge', but at this stage the idea came to nothing. In 1926 the tenor Wäinö Sola also suggested that Sibelius should write music for the lodge. It was not until January 1927 that – encouraged by a generous payment from the lodge – he actually produced a series of songs for tenor and harmonium.

The *Musique religieuse* or *Masonic Ritual Music*, Op. 113, however, is not confined to the original sequence of pieces from 1927: Sibelius revised some movements and added some new ones in the 1940s; some of the later additions require a male-voice choir. An English edition was prepared in New York in 1936, with texts adapted by Marshall Kernochan.

In the case of the *Processional* (originally called *Salem*), a dignified anthem, Sibelius originally set a text based on the 'Philosophy' section of Viktor Rydberg's poem *Cantata*, originally written for the graduation ceremonies at Uppsala University in 1877. The choral part, with some alterations to its text to facilitate non-Masonic use, was arranged from the original solo vocal line by Channing Lefebvre, and in 1938 Sibelius was asked to provide an orchestral arrangement of the accompaniment; in this form it was first performed on

11th May 1939 at the May festival of the University of Michigan in Ann Arbor, conducted by Earl Moore.

© **Andrew Barnett 2005**

Helena Juntunen began her vocal studies at the age of 15 at the Oulu Conservatoire. In the autumn of 1996 she enrolled as a pupil of Anita Välikki at the Sibelius Academy. She has also studied under Elisabeth Schwarzkopf, Hartmut Höll, Mitsuko Shirai and Ilmo Ranta. Her competition successes include first prize in the Timo Mustakallio and Lappeenranta Singing Competitions and the Tampere Opera Grand Prix. She has an extensive opera repertoire; as well as appearing at the Finnish National Opera, she has also performed in the USA, singing the rôle of Marguerite (*Faust*) in Connecticut and giving a recital at Carnegie Hall. She has appeared as a soloist with most of the major Finnish orchestras and conductors.

Juha Hostikka has been a pupil of Peter Lindroos and Irina Gavrilovici at the Sibelius Academy. He has been making guest appearances at the Finnish National Opera since 1999, and has also sung at the Vaasa, Pori and Oulu Operas and has an ever-increasing repertoire of Finnish and international opera rôles, ranging from Purcell (Aeneas in *Dido and Aeneas*) to contemporary music (for instance in Jaakko Kuusisto's *Canine Kalevala* at the Savonlinna Opera Festival). Outside Finland he has also appeared in concert in Estonia, Sweden, England and France.

Dominante is a mixed choir that was established in 1975 and draws the majority of its members from the Helsinki University of Technology. The choir has gained an international reputation as a dynamic group of young singers that is renowned for its boldness and versatility. Since 1981 the choir's artistic director has been Seppo Murto. Dominante has performed major

works with such orchestras as the Finnish Radio Symphony Orchestra, Tapiola Sinfonietta, Helsinki Philharmonic Orchestra and Lahti Symphony Orchestra, and has collaborated with the Finnish National Opera and Helsinki City Theatre. Concert tours have taken Dominante all over the world.

The **Lahti Symphony Orchestra** (Sinfonia Lahti) was municipalized in 1949 to maintain the orchestral tradition that had existed in Lahti since 1910. Under the direction of its conductor Osmo Vänskä the orchestra has in recent years developed into one of the most notable in Europe. The Lahti Symphony Orchestra gives most of its concerts in the wooden Sibelius Hall designed by architects Kimmo Lintula and Hannu Tikka, with acoustics designed by the internationally acclaimed Artec Consultants Inc. from New York. Among the orchestra's achievements have been *Gramophone Awards* (1991 and 1996), the Grand Prix du Disque from the Académie Charles Cros (1993) and the Cannes Classical Award (1997 and 2002). In 2004 the orchestra gained a platinum disc for its recording 'Sibelius – Music from Timo Koivusalo's film'; it has also earned several gold discs, for example for its recordings of the original version of Sibelius's *Violin Concerto* (1992) and *Finnish Hymns* (2001). The orchestra has performed and recorded the music of its composer-in-residence, Kalevi Aho, and other Finnish composers. The Lahti Symphony Orchestra has performed at numerous music festivals, including the BBC Proms in London. The orchestra has also performed in Germany, Russia, France, Sweden, Spain, Japan and the USA. In 2003, Japanese music critics voted the orchestra's performance of Sibelius's *Kulervo* as Japan's best classical concert of the year.

Osmo Vänskä (b. 1953) began his professional musical career as a respected clarinetist, occupying the

co-principal's chair in the Helsinki Philharmonic Orchestra for several years. After studying conducting at the Sibelius Academy in Helsinki, he won first prize in the 1982 Besançon International Young Conductor's Competition. His conducting career has featured substantial commitments to such orchestras as the Tapiola Sinfonietta, Iceland Symphony Orchestra and BBC Scottish Symphony Orchestra. Currently he is principal conductor of the Lahti Symphony Orchestra in Finland and, since 2003, musical director of the Minnesota Orchestra.

He is increasingly in demand internationally to conduct orchestral and operatic programmes, and his repertoire is exceptionally large – ranging from Mozart and Haydn through the Romantics (including Nordic composers such as Sibelius, Grieg and Nielsen) to a broad span of contemporary music; his concert programmes regularly include world première performances. His numerous recordings for BIS continue to attract the highest acclaim. In December 2000 the President of Finland awarded Osmo Vänskä the Pro Finlandia medal in recognition of his achievements with the Lahti Symphony Orchestra, and in May 2002 he was given the Royal Philharmonic Society Music Award in London in recognition of his work with the music of Sibelius and Nielsen.

Jordens sång op. 93

Turku oli Suomen pääkaupunki aina siihen saakka kunnes maan hallinnollinen keskus siirtyi itään Helsinkiin venäläisten ottaessa Suomen valtaansa vuonna 1809. Yliopisto pysyi jonkin aikaa Turussa, mutta sekin siirrettiin Helsinkiin Turun kaupungin pahoin tuhonnetun tulipalon jälkeen vuonna 1827. Vasta Venäjän vallankumouksen, Suomen itsenäisyysjulistuksen ja kansalaissodan jälkeen olosuhteet olivat otolliset uuden, ruotsinkielisen yliopiston saamiselle Turkuun; Åbo Akademi perustettiin vuonna 1818. Uusi akatemia tilasi seuraavana vuonna järjestettäviin avajaisjuhlilnsa teoksen Sibeliukselta – joka tuohon aikaan työskenteli vielä *viidennen sinfoniansa* lopullisen version parissa – ja nuorelta lyirikolta nimeltään Jarl Hemmer (1893-1944), ja tuloksena oli *Jordens sång (Maan laulu)*.

Sibelius johti teoksen ensiesityksen Vanhan Akatemiatalon juhlasalissa Turussa 11.10.1919 nimettömän sekakuoron ja Turun Soittannollisen Seuran orkesterin kanssa. Jarl Hemmerin teksti jakautuu selvästi määriteltäviin jaksoihin, ja runoilija antoi ehdotuksia – jotka Sibelius pääsääntöisesti jätti huomioimatta – kuinka mikään jakso sopisi resitatiivieiksi, sooloiksi tai seka-, mies- tai naiskuorolle. Alun komeilusta ja mahtavuudesta huolimatta suurin osa musiikista on tunnelmaltaan valoisaa ja optimistista.

Toimeksianto oli epäilemättä arvovaltainen, mutta Sibelius ei oikein innostunut tehtävän suorittamisesta. Kenties hän hermoili tulevaa esitystä, jonka tason hän tiesi odottaa: saatuaan kirjeen Turun orkesterin kapellimestari Karl Ekmanilta, Sibelius kirjoitti päiväkirjaansa, että ”de musik. resurserna äro omöjliga i Åbo” (”musiikilliset resurssit Turussa ovat mahdottomat”). Monta vuotta tämän jälkeen hän kertoi väyllellään Jussi Jalakselle: ”Åbo Akademin kantaatoin sävelsin hyvin vastenmielisesti. Sanat (Jarl Hemmer) eivät inspiroineet eikä myöskään itse tilaisuus. Tein sen vain, koska sain siitä rahaa.” Sibelius oli tuskin kuitenkaan sellai-

nessa tilanteessa, jossa hän olisi voinut olla käyttämättä mahdollisuuden ansaita 6.000 markkaa aikana, jolloin sodanjälkeinen inflaatio vaati veronsa hänen rahasioissaan. Huolimatta myöhemmästä välinpitämättömyydestään, Sibelius arvosti kappaletta tarpeeksi korkealle sisällyttäessään sen konserttiohjelmaansa 24.11.1919, jolloin *viidennen sinfonian* lopullinen versio esitettiin ensi kerran presidentti K. J. Ståhlbergin ollessa yleisössä. Tämän jälkeen *Jordens sång* on kuitenkin ollut melko unohduksissa.

Vapautettu kuningatar op. 48

Vuosina 1898-1904 Suomea hallitsi venäläinen kenraalikuvernööri Nikolai Bobrikov, jonka venäläistämispolitiikka oli yhtä lailla äärimmäistä kuin epäsuosituakin. Bobrikovia ammuttiin kuolettavasti 16.6.1904, ja hänen seuraajansa Ivan Obolenskin aikana tilanne kehittyi rauhallisemmin. Vuonna 1905 tsaari Nikolai II asetti manifestin, joka peruutti osan vuoden 1899 helmikuun manifestin toimenpiteistä, ja poisti diktatorisista valtaoikeuksista kenraalikuvernööriltä tositaiteen näin tietä demokraattisesti valittu parlamentille. Tämä ei kuitenkaan estänyt ihmisiä osoittamasta ajatusmaailmansa riippumattomuutta heti ensimmäisen tilaisuuden tullen. Tällainen tilaisuus tuli vuonna 1906, kun valtiomies ja filosofi Johan Vilhelm Snellmanin (1806-1881) syntymästä tuli kuluneeksi sata vuotta. Snellman oli Suomen kielen voimallinen esitaiteilija, jolla oli merkittävä rooli suomalaista kulttuuri-identiteettiä luotaessa. Hänen satavuotisjuhliiaan vietettiin ylempäisessä.

Sibeliuksen panos juhlintaan oli kantaatti *Vapautettu kuningatar*, joka perustui vapaasti Paavo Cajanderin (1846-1913) muutamaa vuotta aiemmin julkaisemaan runoon. Runo kertoo linnaan vangitusta kuningatarest, jonka tämän kansa vapauttaa. Kertomuksen vertauskuvallisuus oli niin selvä, että kappale piti esittää neutraalimmalla nimellä *Siell' laulavi kuningatar*. Sibelius itse johti *Vapautetun kuningattaren* kantaesi-

tyksen "sinfoniakuoron" ja Helsingin filharmonisen seuran orkesterin kanssa 12.5.1906. Hän sovitti teoksen myöhemmin mieskuorolle ja orkesterille.

Kaksi koraalia

On usein ajateltu, että Wienissä alkuvuonna 1891 sävelletyt *Alkusoitto E-duuri* ja *Balettikohtaus* olisivat Sibeliuksen varhaisimmat orkesteriteokset. Itse asiassa kaksi koraalia *Herr du bist ein Fels (Herra, sinä olet kallio)* ja *Herr erzeige uns deine Gnade (Herra, osoita meille armosi)* kirjoitettiin kuitenkin jo noin puolitoista vuotta aikaisemmin Sibeliuksen opiskellessa Albert Beckerin johdolla Berliinissä syksyllä 1889. Nämä kappaleet eivät heijastele nuoren Sibeliuksen halua säveltää tavanomaista uskonnollista musiikkia, vaan ne ovat mitä ilmeisimmin kirjoitettu akateemisina harjoituksina Beckerin oppitunneille; suuri määrä koraaleja kuorolle *a cappella* on myöskin säilynyt tältä aikakaudelta. Sibelius koki, että Beckerin perinpohjainen mutta pedanttinen opetus tukahdutti hänen luovuutensa, ja hän kuvailikin opettajaansa tunnetuin sanoin: "Becker, se on sitten peruuksi kiireestä kantapäähän". Sibelius kuitenkin epäilemättä hyötyi saksalaisen akateemisesta perusteellisuudesta. Olosuhteet huomioon ottaen on jokseenkin selvää, ettei näiden kahden koraalin musiikki kuulosta juurikaan – jos lainkaan – Sibeliukselta. Kappaleiden käsikirjoitukset ovat osa suurta kokoelmaa, jonka Sibeliuksen perikunta lahjoitti Helsingin yliopistolle vuonna 1982.

Promootiokantaatti JS 105

Promootiokantaatti, tai tarkemmin ottaen *Kantaatti tohtorin- ja maisterin-vihkijaisissa 31 päivänä toukokuuta 1894*, oli Sibeliuksen säveltämistä kantaateista ensimmäinen ja yksi kolmesta kappaleesta, jotka hän teki erityisiä tilaisuuksia varten Helsingissä 1890-luvulla. Sibelius ei kirjoittanut kappaletta minkään erityisen sisäisen pakon johdosta, vaan pikemminkin koska

sitä odotettiin häneltä: kevään 1894 aikana musiikkiopettaja Richard Faltin oli taannut hänelle väliaikaisen aseman luennotsijana Keisarikillisessä Aleksanterin-Yliopistossa Helsingissä, ja promootiokantaatin säveltäminen liittyi tähän tehtävään. Ajoittain hieman hienostuneisuuden puutteesta kärsivän tekstin teokseen teki Kasimir Lönnbohm (=Leino; 1866-1919), Eino Leinon vanhempi veli, ja on kerrottu, ettei kirjailijan ja säveltäjän keskinäinen suhde sujunut ilman jännitteitä. Erik Tawaststjernan perusteellisen Sibelius-elämäkerran mukaan kantaatti kirjoitettiin kovassa kiireessä, ja sen 31.5.1894 olleen ensiesityksen jälkeen kappale unohdettiin pian, lukuun ottamatta toisen osan marssijaksosta tehtyä *a cappella* -sovitusta, joka julkaistiin erillisenä vuonna 1896 nimellä Juhlarmarssi.

Jos Sibeliuksen inspiraatio paloiikin *Promootiokantaatin* säveltämisen parissa hieman enemmän säästöliekillä kuin joidenkin muiden 1890-luvulta peräisin olevien teosten kohdalla, kappale ei kuitenkaan ansaitse aivan kaikkia sen päälle syydettyjä herjauksia. Jopa Erik Tawaststjerna hylkää sen "banaalina ja akordisena" kuorokappaleena. Suuri osa ensimmäisen osan painosta keskittyy kuoron osan alussa laulamaan koraalimaiseen teemaan. Kuoroteema pysyy pohjimmitaan muuttumattomana neljän esiintymisensä aikana, vaikka orkestraalinen tekstuuri on vaihtelevampaa sisältäen fuugan ja huipentuen raivoisaan *tutti*-kohtaan.

Pitkä toinen osa tuo esiin sopraano- ja baritonisolistin sekä myös kuoron ja orkesterin. Vain kaksi vuotta oli kulunut siitä kun Sibelius oli esitellyt *Kullervonsa*, toisen suuren teoksen, jonka keskeimmäinen osa on valtava kappale solisteille, kuorolle ja orkesterille – ja *Kullervon* tavoin, tämä kantaatin osa antaa jonkinlaisia viitteitä siitä, miltä Sibeliuksen kirjoittama ooppera olisi voinut kuulostaa. Osa alkaa Sibeliukselle luonteenomaisella teemalla, jossa on kansanmusiikillinen leima ilman turvautumista suoraan lainaukseen. Myöhemmin musiikki paljastaa, että tämä oli ajan-

jakso, jolloin Wagner kohosi voimakkaasti Sibeliuksen musiikilliseen tietoisuuteen; kesästä 1893 lähtien hän oli suunnitellut omaa oopperaansa *Veneen luomista*, jonka hän – kuten tunnettua – lopulta hylkäsi. Niin kansanmusiikin kohdalla kuin myös Wagnerin musiikin kanssa, Sibelius ei koskaan pyri kopioimaan tyyliä suoraan, vaan sulauttaa alkuperäisen musiikin elementtejä omaan sävelkieleensä, josta ei voi erehtyä.

Toisin kuin *Kullervon* keskimäinen osa, joka alkaa hyvin tehokkaasti 5/4-tahtilajissa, kantaatin osa pysyy kauttaaltaan tukevasti neljässä neljäsosanuotissa tahtia kohden. Kummassakin teoksessa soolojaksoit pääsääntöisesti vuorottelevat kuorojaksojen kanssa. Solistit ja kuoro yhdistävät kuitenkin voimansa osan päättävässä, verrattoman mahtipontisessa marssissa.

Promootiokantaatin kolmas osa esitettiin alun perin tutkintoseremonian muussa vaiheessa kuin kaksi ensimmäistä osaa. Kolmannessa osassa ei ole kuoroa, eikä tässä kuultavassa versiossa ole valitettavasti myöskään solistia. Alun perin lyhyessä keskeisessä trio-jaksossa on ollut sopraanosolo, mutta soolo-osuus on nyt kadoksissa. Onneksi soolo-osuuden puuttuminen ei kuitenkaan tee kappaletta esityskelvottomaksi. Kappaleen pääosa on tyylikäs menuetti sisältäen kaksi teemaa, jotka Sibelius monia vuosia myöhemmin sisällytti teoksen *Historiallisia kuvia* toisesta kokoelmasta op. 66 (1911/12) löytyvään *Nostosillalla*-osaan. Triojakson säilynyt orkesterisäestys koostuu korkeiden jousten eteeristen soitujen alapuolella olevista sellon nousevista *pizzicato*-kuvioista.

Partiolaisten marssi op. 91b

Tammikuun 11. päivänä Ilmari Vainio, Metsänkävijäittemist helsinkiläisen partioliippukunnan jäsen, pyysi Sibeliusia tekemään musiikin tekstiin, jonka oli edellisenä vuonna kirjoittanut Jalmari Finne (1874-1938). Alustava versio Sibeliuksen *Partiolaisten marssista* oli valmis seuraavana päivänä. Itse asiassa Sibelius ei

ollut kirjoittanut täysin uutta kappaletta, vaan oli käyttänyt uudelleen lyhyen marssin, jonka hän oli luonnostellut torviseitsikolle ja lyömäsoittimille jo vuosina 1897-99. Finne työsti tekstinsä myöhemmin uudestaan yhdessä Sibeliuksen kanssa; lopullinen sävellys, pianolle kirjoitettu teos, jossa teksti oli kirjoitettu pianostemman yläpuolelle, valmistui 27. marraskuuta. Versio sekakuorolle tehtiin todennäköisesti samoihin aikoihin, vaikkakin ensimmäinen maininta siitä on vasta Sibeliuksen kirjeessä kustantajalleen Wilhelm Hansenille kesäkuussa 1921 – vuosi, jolloin hän teki teoksesta myös version sekakuorolle ja pianolle. Teos on myös julkaistu kahdelle naisäänelle ja pianolle niinkin myöhään kuin vuonna 1952.

Maan virsi op. 95

Hieno suomalainen kuoronjohtaja Heikki Klemetti (1876-1953) perusti Suomen Laulu -kuoron vuonna 1900, ja kuoro taisteli väsymättömästi Klemetin johdolla Sibeliuksen musiikin puolesta sekä Suomessa että ulkomailla. Voisi kuvitella, että Sibelius olisi ollut innoitunut kirjoittamaan jotain näille muusikoille, mutta näin ei kuitenkaan näyttänyt olleen. Tammikuussa 1919, työskennellessään teoksensa *Jordens sång* parissa, hän kirjoitti päiväkirjaansa: ”Ja sitten lupaus Klemetille säveltää Suomen Laululle teos. Klemetti ei kylläkään kuulu ’ihailijoihini’. Minua kiusaa se, että hän tahtoo saada minut vain koristukseksi.” Aika kului kulumistaan, eikä luvattua kuorokappaletta alkanut kuulua, ja Klemetti alkoi enenevässä määrin raivostuttaa Sibeliuksen viivytystaktiikka. Lopulta, kun kuoron 20-vuotisjuhla alkoi jo hämmöttää, Klemetin Armi-vaimo sekaantui asiaan joulun 1919 aikoihin ja sai Sibeliuksen suostuteltua aloittamaan uuden kantaatin sävellystyön.

Aukuksi Sibelius suunnitteli säveltävänsä Aleksis Kiven runon *Suomenmaa*, mutta päätyi myöhemmin Eino Leinon (1878-1926) runoon *Maan virsi*. Runon

valinta oli sikäli epäonninen, että sen nimi sai ihmiset uskomaan kyseessä olleen vain suomennos teoksesta *Jordens vång. Maan virsi* on isänmaallinen kappale, mutta vasta itsenäistyneessä Suomessa sen patriotismi on seesteisyyden ja luonnon ylistämisen leimaamaa. Uusi kantaatti – jonka Sibelius omisti Klemetille – valmistui 28.1.1920, ja se esitettiin ensi kerran Suomen Laulun juhlakonsertissa 4. huhtikuuta (pääsiäissunnuntai) samana vuonna Klemetin johdolla yhdessä Helsingin kaupunginorkesterin kanssa.

Processional op. 113 nro 6

Vapaamuurariilike saavutti Suomen Ruotsin kautta 1700-luvun puolivälissä: Pyhä Johannesloosi St. Augustin perustettiin vuonna 1756, vaikkakin venäläiset lopettivat sen vuonna 1809. Vuonna 1922 uusi loosi (Suomi loosi 1) perustettiin, ja Sibeliukselta tuli sen jäsen – vaikkei hän, ollen pohjimiltaan panteisti, ollutkaan paljon tekemisissä järjestäytyneen uskonnon kanssa. Ehdotettiin, että ”Jean Sibelius tulee säveltämään loosille omintakeisen, aito suomalaisen musiikin”, mutta tässä vaiheessa ideasta ei kehittynyt mitään. Vuonna 1926 tenori Wäinö Sola ehdotti niin ikään, että Sibeliuksen pitäisi säveltää loosille musiikkia. Vasta tammikuussa 1927 – loosin antaman avokätisen korvauksen kannustamana – hän tosiaankin teki sarjan lauluja tenorille ja harmonille.

Musique religieuse tai *Vapaamuurareiden rituaalimusiikki* op. 113 ei ole kuitenkaan sidoksissa alkuperäiseen laulusarjaan vuodelta 1927: Sibelius korjasi joitain osia ja lisäsi uusia 1940-luvulla; jotkut myöhemmistä lisäyksistä tarvitsevat esityksiinsä mieskuoron. Englanninkielinen laitos tehtiin New Yorkissa vuonna 1936 Marshall Kernochanin muokkaamiin teksteihin.

Sibelius sävelsi juhlallisen hymnin *Processional* (alkuperäiseltä nimeltään *Salem*) alun perin Viktor Rydbergin tekstiin. Kuoro-osuuden, jonka tekstissä on

joitain muutoksia sen käytön helpottamiseksi muissa kuin vapaamuurariyhteyksissä, sovitti Channing Lefebvre alkuperäisen laulustemman pohjalta, ja vuonna 1938 Sibeliukselta pyydettiin tekemään orkesterisovitus säestyksestä. Tässä muodossa teos esitettiin ensimmäisen kerran Michiganin yliopiston toukokuun festivaalilla (May Festival) Ann Arborissa 11.5.1939 Earl Mooren johdolla.

© Andrew Barnett 2005

Helena Juntunen aloitti lauluopintonsa 15-vuotiaana Oulun konservatoriossa. Syksyllä 1996 hän aloitti Anita Väkin oppilaana Sibelius-Akatemiassa, ja hän on myös opiskellut Elisabeth Schwarzkopfin, Hartmut Höllin, Mitsuko Shirain ja Ilmo Rannan johdolla. Juntusen kilpailumenestyksiin lukeutuvat ensimmäinen palkinto Timo Mustakallio - ja Lappeenrannan laulukilpailuissa sekä Tampereen Oopperan Grand Prix. Hänellä on laaja oopperaohjelmisto, ja hän on esiintynyt Suomen Kansallisoopperassa sekä mm. Yhdysvalloissa laulaen Margueriten roolin (*Faust*) Connecticutissa ja esiintyen resitaalikonsertissaan Carnegie Hallissa. Juntunen on esiintynyt solistina useimpien suurten suomalaisten orkesterien ja kapellimestarien kanssa.

Juha Hostikka on opiskellut laulua Peter Lindroosin ja Irina Gavrilovicin johdolla Sibelius-Akatemiassa. Hostikka on vierailut Suomen Kansallisoopperassa sekä Vaasan, Porin ja Oulun oopperoissa. Hänen suomalainen ja kansainvälinen oopperaohjelmistonsa kasvaa jatkuvasti ulottuen Purcellista (Aeneaksen rooli oopperassa *Dido ja Aeneas*) aina nykymusiikkiin asti (mm. Ilmarisen rooli Jaakko Kuusiston oopperassa *Koirien Kalevala* Savonlinnan Oopperajuhlilla). Hostikka on konserttoinut Suomen lisäksi myös Virossa, Ruotsissa, Englannissa ja Ranskassa.

Dominante on kolmatta vuosikymmentään käyvä teekkarien sekakuoro, joka tunnetaan monipuolisuudestaan ja rohkeudestaan ottaa vastaan uusia haasteita. Kuoroa on jo vuodesta 1981 johtanut Seppo Murto. Kuoron monipuolisuudesta kertoo sen ohjelmisto, johon kuuluu musiikkia renessansista nykypäivään, teekkarilauluista oopperamusiikkiin sekä lastenlauluista viihteeseen ja tietyistä joululauluihin. Dominante on esittänyt suuria orkeriteoksia mm. Radion sinfoniaorkesterin, Tapiola Sinfoniettan, Helsingin kaupunginorkesterin ja Sinfonia Lahden kanssa. Yhteistyötä on myös tehty niin Kansallisoopperan kuin Helsingin kaupunginteatterin kanssa. Lukuisat televisioesiintymiset ovat tuoneet kuoroa yhä useamman ihmisen tietoisuuteen niin Suomessa kuin ulkomaillakin. Vuosittaisilla ulkomaanmatkoillaan Dominante on ehtinyt kolata jo kaikki maanosat Etelämannerta lukuunottamatta. Matkoillaan kuoro on kerännyt arvostusta paitsi lehtiartikkelien, myös kilpailupalkintojen muodossa.

Sinfonia Lahden tavoite on tuottaa konserteillaan ja levytyksillään kuulijoilleen elämyksiä ja tehdä samalla tunnetuksi mielenkiintoista, korkeatasoista musiikkia. Vuosien mittainen tinkimätön työ kapellimestari Osmo Vänskän johdolla on nostanut Sinfonia Lahden merkittäväksi eurooppalaiseksi orkesteriksi. Sinfonia Lahden kotisali on Lahden puisessa Sibeliustalossa, joka otettiin käyttöön maaliskuussa 2000. Sen pääsali on akustiikaltaan maailman huippuluokkaa (Artec Consultants Inc., New York), mikä tukee orkesterin sen oman ainutlaatuisen soinnin kehittämisessä.

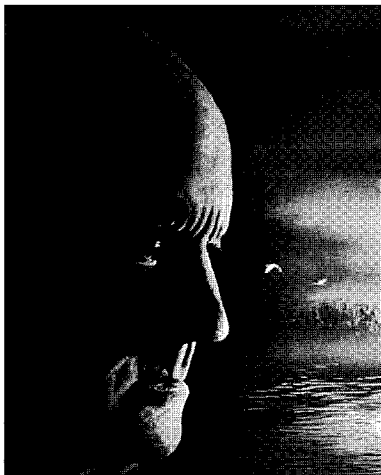
Tinkimättömyys ja ennakkoluulottomuus ilmenee Sinfonia Lahden levytyksissä. Se on saanut merkittäviä tunnustuksia Sibeliuksen musiikin levytyksistään: kaksi *Gramophone Award* -palkintoa (1991 ja 1996), Grand Prix du Disquen (1993) sekä kahdesti Cannes Classical Awardin (1997 ja 2001). Kansainvälisesti tunnettu *Gramophone*-julkaisu on arvioinut orkesterin

levytyksen Sibeliuksen *kuudennessa sinfoniasta* parhaaksi teoksesta koskaan tehdyksi taltioinniksi. Useat levytykset on valittu myös "Vuoden levyiksi" kansainvälisissä musiikkiarvioelävissä. Orkesteri on saanut vuonna 2004 platinalevyn äänitteestään Music from Timo Koivusalo's Film *SIBELIUS* sekä useita kultalevyjä, mm. Sibeliuksen *viulukonserton* alkuperäisversion (1992) ensilevytyksestä sekä *Suomalainen virsi* -levystä (2001). Sinfonia Lahdella on ollut kiertueita mm. Ranskassa, Japanissa ja Yhdysvalloissa, ja sen lisäksi se on esiintynyt mm. Pietarissa Valkeat yöt -festivaalilla, Birminghamissa, Amsterdamissa ja Hampurissa sekä BBC Proms -festivaalilla Lontoossa. Vuonna 2003 japanilaiset musiikkikriitikot valitsivat Sinfonia Lahden ja Ylioppilaskunnan Laulajien *Kulervo*-konsertin vuoden parhaaksi klassisen musiikin konsertiksi Japanissa.

Sinfonia Lahden ylikapellimestari **Osmo Vänskä** on viime vuosien aikana noussut kansainvälisesti merkittävimpien kapellimestareiden joukkoon. Sinfonia Lahden kanssa Vänskä on tehnyt määrätietoista ja tavoitteellista työtä vuodesta 1988 lähtien (päävierailija 1985-88). Vänskä on ollut vuosina 1996-2002 myös BBC:n Skottilaisen sinfoniaorkesterin ylikapellimestari. Hän on niin ikään toiminut myös Tapiola Sinfoniettan sekä Islannin sinfoniaorkesterin taiteellisenä johtajana. Vuonna 2003 Osmo Vänskä aloitti Yhdysvaltojen parhaimpiin kuuluvan Minnesotan orkesterin taiteellisenä johtajana.

Osmo Vänskä suoritti kapellimestarin tutkinnon Sibelius-Akatemiassa 1979. Hänen kansainvälinen uransa käynnistyi Ranskassa Besançonin kansainvälisen kapellimestarikilpailun voiton myötä vuonna 1982. Vänskä on kuluneen vuosikymmenen aikana johtanut kaikkialla Euroopassa sekä Japanissa, Yhdysvalloissa ja Australiassa. Muusikonuransa hän aloitti klarinetistina. Hän on tehnyt yli 50 levytystä, joiden

joukossa on runsaasti palkittuja Sibeliuksen levytyksiä Sinfonia Lahden kanssa BIS-levymerkille. Vänskä palkittiin Pro Finlandia –mitalilla vuonna 2000 ja vuonna 2001 Glasgow'n yliopisto nimitti hänet musiikin kunniatohtoriksi. Toukokuussa 2002 Osmo Vänskälle myönnettiin yksi Britannian arvostetuimmista musiikkipalkinnoista, Royal Philharmonic Society Music Award, tunnustuksena hänen ansioitaan Sibeliuksen ja Nielsenin musiikin tulkkina.

JEAN SIBELIUS

(detail from a painting by Matthew Harvey)

Jordens sång op. 93

Das im Südwesten des einstigen Großfürstentums Finnland gelegene Turku (schwedisch: Åbo) war bis zur Eroberung Finnlands durch die Russen im Jahr 1809 Hauptstadt – danach verlagerte sich das administrative Zentrum Richtung Osten, nach Helsinki. Eine Zeitlang behielt Turku noch seine Universität; nach einem verheerenden Brand im Jahr 1827 wurde sie ebenfalls nach Helsinki umgesiedelt. Erst nach der russischen Revolution, nach Finnlands Unabhängigkeitserklärung und dem Bürgerkrieg waren die Umstände günstig für die Errichtung einer neuen, schwedischsprachigen Universität in Turku; 1918 wurde die Åbo Akademi gegründet. Zu ihrer Einweihung im folgenden Jahr gab die Akademi bei Sibelius – der damals noch an der Endfassung seiner *Fünften Symphonie* arbeitete – und dem jungen Dichter Jarl Hemmer (1893-1944) ein Werk in Auftrag; das Ergebnis war *Jordens sång* (*Das Lied von der Erde*).

Sibelius selber leitete die Uraufführung am 11. Oktober 1919 im Alten Akademiesaal in Turku mit einem ungenannten gemischten Chor und dem Orchester der Musikgesellschaft Turku. Jarl Hemmers Text gliedert sich in klar begrenzte Abschnitte; der Dichter hatte Vorschläge zu ihrer Vertonung als Rezitative, Solos oder für gemischten, Männer- oder Frauenchor gemacht (Sibelius ignorierte sie im wesentlichen). Trotz des erhabenen Prunks der Eröffnung ist die Musik vielfach von hellem, optimistischen Klang.

Der Auftrag war zweifellos ehrenvoll, aber Sibelius konnte sich für ihn nicht sonderlich erwärmen. Vielleicht lag dies an der Sorge um die zu erwartende Qualität der Aufführung: Nachdem er von dem Dirigenten des Orchesters in Turku einen Brief erhalten hatte, notierte Sibelius in sein Tagebuch, daß „die musikalischen Ressourcen in Turku unmöglich sind“. Viele Jahre später erzählte er seinem Schwiegersohn Jussi Jalas: „Ich habe die Kantate für die Åbo Akademi

sehr widerwillig komponiert. Weder der Text (von Jarl Hemmer) noch der Anlaß erfüllten mich mit Begeisterung. Ich habe es nur gemacht, weil es Geld dafür gab.“ Sibelius war kaum in der Situation, 6.000 Mark auszuschiessen, denn die Nachkriegsinflation wirkte sich auch auf seine Finanzen aus. Trotz seiner späteren Gleichgültigkeit achtete er das Stück doch genug, um es auf das Programm des Konzerts vom 24. November 1919 in Helsinki zu setzen, als die definitive Fassung der *Fünften Symphonie* in Anwesenheit des finnischen Präsidenten Kaarlo Ståhlberg uraufgeführt wurde. Seither jedoch ist *Jordens sång* ziemlich in Vergessenheit geraten.

Die gefangene Königin op. 48

Von 1898 bis 1904 wurde Finnland von Nikolai Bobrikov, einem russischen Generalgouverneur, regiert, dessen Russifizierungsmaßnahmen ebenso radikal wie unpopulär waren. Aber am 16. Juni 1904 wurde Bobrikov durch ein Attentat tödlich verletzt, und unter seinem Nachfolger Ivan Obolensky entspannte sich die Lage. 1905 edierte Zar Nikolaus II. ein Manifest, das einige der Maßnahmen zurücknahm, die mit dem Februarmanifest von 1899 eingeführt worden waren, und das die diktatorialen Befugnisse des Generalgouverneurs aufhob. Auf diese Art war einem demokratisch gewählten Parlament der Weg geebnet. Nicht daß dies die Finnen gehindert hätte, bei der ersten Gelegenheit ihre geistige Unabhängigkeit zu demonstrieren. Eine solche Gelegenheit ergab sich 1906 bei den Feierlichkeiten zum 100. Geburtstag des Staatsmanns und Philosophen Johan Vilhelm Snellman (1806-81), einem einflußreichen Befürworter der finnischen Sprache, der eine wichtige Rolle spielte bei der Schaffung der kulturellen finnischen Identität. Sein Jubiläum wurde mit großem Enthusiasmus gefeiert.

Sibelius' Beitrag war *Die gefangene Königin*, eine Kantate frei nach einem einige Jahre zuvor veröffent-

lichten Gedicht von Paavo Cajander (1846-1913), das von einer Königin erzählt, die in einer Burg gefangen gehalten und von ihrem Volk befreit wird (eine genauere Übersetzung des Titels lautet „Die befreite Königin“). Die Symbolik dieser Geschichte war so offenkundig, daß das Stück unter einem neutraleren Titel aufgeführt werden mußte: *Siell' laulavi kuningatar* (*Dort singt die Königin*). Sibelius dirigierte die Uraufführung von *Die gefangene Königin* am 12. Mai 1906 mit einem „Symphonischen Chor“ und dem Orchester der Philharmonischen Gesellschaft Helsinki; später fertigte er eine Fassung für Männerchor und Orchester an.

Zwei Choräle

Oft wird behauptet, daß die frühesten Orchesterwerke von Sibelius die im Frühjahr 1891 in Wien komponierte *Ouverture E-Dur* und die *Scène de ballet* seien. Tatsächlich aber wurden die beiden Choräle *Herr du bist ein Fels* und *Herr erzeuge uns deine Gnade* rund achtzehn Monate früher komponiert, als Sibelius im Herbst 1889 bei Albert Becker in Berlin studierte. Diese Stücke bekunden nicht den etwaigen Wunsch des jungen Sibelius, traditionelle religiöse Musik zu komponieren, sondern sind offenbar als Übungen für Becker entstanden; außerdem ist aus jener Zeit eine große Zahl von Chorälen für Chor *a cappella* überliefert. Sibelius fand, daß Beckers gründlicher, aber pedantischer Unterricht seine Kreativität erstickte und bezeichnete seinen Lehrer mit einer berühmten gewordenen Formulierung als „ein Schulmeister vom Scheitel bis zur Sohle“; zweifellos aber profitierte er von der akademischen Gründlichkeit des Deutschen. Unter diesen Umständen versteht es sich von selbst, daß die beiden Choräle an so gut wie keiner Stelle nach Sibelius klingen. Die Manuskripte gehören zu der bedeutenden Sammlung, die der Universität Helsinki 1982 von der Familie Sibelius gestiftet wurde.

Promotionskantate JS 105

Die *Promotionskantate* – oder, genauer, die *Kantate für die Abschlußfeierlichkeiten der Universität im Jahr 1894* – war die erste Kantate, die Sibelius komponierte, eines von dreien solcher Werke, das er im Helsinki der 1890er Jahre für besondere Anlässe komponierte. Er schrieb dieses Stück nicht aufgrund etwaigen inneren Drucks, sondern weil man es von ihm erwartete: Im Frühjahr 1894 hatte ihm der Musiklehrer Richard Faltin eine Dozentur an der Kaiserlichen Alexander-Universität Helsinki verschafft; zu den damit einhergehenden Pflichten gehörte die Komposition einer Promotionskantate. Der mitunter etwas unelegante Text stammt von Kasimir Lönnbohm (=Leino; 1866-1919), dem älteren Bruder von Eino Leino, und es wird berichtet, daß die Beziehung zwischen Autor und Komponist nicht ohne Spannungen war. Nach Erik Tawaststjernas erschöpfender Sibelius-Biographie wurde die Kantate in großer Eile komponiert; nach ihrer Uraufführung am 31. Mai 1894 wurde das Werk rasch vergessen – bis auf eine *a-cappella*-Bearbeitung des Marsch-Teils aus dem zweiten Satz, die 1896 als *Juhlamarssi (Festmarsch)* veröffentlicht wurde.

Wenn das Feuer der Inspiration in der *Promotionskantate* weniger stark brennt als in einigen seiner anderen Werke aus den 1890ern, verdient das Stück dennoch nicht die Schmähung, die ihm zuteil wurde. Selbst Erik Tawaststjerna tut es ab als „ein banales, homophones Chorstück“. Das Gewicht des ersten Satzes ist in dem Choral-Thema konzentriert, das der Chor zu Beginn anstimmt. Das Chor-Thema bleibt im Laufe seiner vier Auftritte im wesentlichen unverändert, während der Orchestersatz variabler ist – u. a. enthält er eine Fuge und kulminiert in einem furiosen Tutti.

Der umfangreiche zweite Satz sieht neben Chor und Orchester auch Sopran- und Baritonsolo vor. Erst zwei Jahre waren seit der Uraufführung von *Kullervo* vergangen, einem anderen bedeutenden Werk, dessen

Mittelsatz ein großes Stück für Soli, Chor und Orchester bildet – und, wie *Kullervo*, gibt dieser Satz eine Ahnung davon, wie eine Oper von Sibelius geklungen haben könnte. Der Satz beginnt mit einem für Sibelius charakteristischen Thema, das volksmusikalisches Flair hat, ohne Volksmusik zu zitieren. Später offenbart die Musik, daß Sibelius zu jener Zeit stark von Wagner beeinflusst war; seit dem Sommer 1893 hegte er den Plan zu einer Oper mit dem Titel *Veneen luominen (Der Bootsbau)*, den er bekanntlich verwarf. Wie mit der Volksmusik, so mit Wagner: Sibelius versucht nie, seinen Stil direkt zu kopieren, sondern nimmt Elemente des Originals in seinen eigenen, unverwechselbares Idiom auf.

Anders als der mittlere Satz von *Kullervo*, der ausgesprochen wirkungsvoll im 5/4-Takt beginnt, bleibt der Kantatensatz einem steten 4/4-Takt treu. In beiden Werken wechseln sich die Solopassagen im Großen und Ganzen mit den Chorabschnitten ab; in dem prächtigen, bombastischen Marsch am Ende des Satzes dagegen vereinen sie ihre Kräfte.

Der dritte Satz der *Promotionskantate* wurde bei den Abschlußfeierlichkeiten an anderer, späterer Stelle gespielt als die beiden ersten Sätze. Hier gibt es keinen Chor und, in der hier eingespielten Fassung, leider auch keinen Solisten. Ursprünglich war in dem kurzen Trio-Abschnitt ein Sopransolo vorgesehen, doch sind die Noten hierzu verloren. Glücklicherweise bedeutet dies nicht, daß das Werk unaufführbar würde. Der Hauptteil dieses Satzes ist ein stilvolles Menuett mit zwei Themen, die Sibelius viele Jahre später in *An der Zugbrücke* aus der zweiten Folge der *Scènes historiques* op. 66 (1911/12) verwendete. Die überlieferte Orchesterbegleitung des Trios besteht aus aufsteigenden Cello-Pizzikatos unter ätherischen Akkorden der hohen Streicher.

Pfadfindermarsch op. 91b

Am 11. Januar 1918 bat Ilmari Vainio, Mitglied einer Pfadfindergruppe aus Helsinki mit dem Namen Metsänkävijät, Sibelius um die Vertonung eines Textes, der im Vorjahr von Jalmari Finne (1874-1938) geschrieben worden war. Am nächsten Tag war eine vorläufige Fassung von Sibelius' *Pfadfindermarsch* fertig. Tatsächlich hatte Sibelius kein vollkommen neues Stück komponiert, sondern einen kurzen Marsch wiederverwendet, den er bereits in den Jahren 1897 bis 1899 für Bläserseptett und Schlagzeug skizziert hatte. Finne überarbeitete den Text gemeinsam mit Sibelius; die endgültige Vertonung – für Klavier mit darübergesetztem Text, wurde am 27. November fertiggestellt. Die Fassung für gemischten Chor und Orchester stammt mutmaßlich aus derselben Zeit, wenngleich es erstmals im Juni 1921 in einem Brief Sibelius an seinen Verleger Wilhelm Hansen erwähnt wird – das Jahr, in dem er auch eine Fassung für gemischten Chor anfertigte. Daneben existiert eine späte Ausgabe für zwei Frauenstimmen und Klavier aus dem Jahr 1952.

Maan virsi op. 95

Im Jahr 1900 gründete der große finnische Chorleiter Heikki Klemetti (1876-1953) den Suomen Laulu-Chor, mit dem er sich in Finnland wie im Ausland mit großem Eifer für Sibelius' Musik einsetzte. Man sollte meinen, daß Sibelius großes Interesse daran hatte, etwas für diese Musiker zu komponieren, doch dies scheint nicht der Fall gewesen zu sein. Im Januar 1919, als er an *Jordens sång* arbeitete, schrieb er in sein Tagebuch: „Und dann ist da noch das Versprechen, das ich Klemetti gab, für Suomen Laulu ein Werk zu komponieren. Keinesfalls ist er einer meiner ‚Bewunderer‘. Es ärgert mich, daß er meinen Namen nur als Schmuck benutzen will“. Die Zeit verging, und das versprochene Chorstück blieb aus; Klemetti wurde immer wütender über Sibelius' Verzögerungstaktik. Das 20. Jubiläum

des Chors stand kurz bevor, doch schließlich war es nur der Intervention von Klemettis Ehefrau Armi um Weihnachten 1919 zu verdanken, daß Sibelius mit der Arbeit an der neuen Kantate begann.

Anfänglich wollte Sibelius Aleksis Kivis Gedicht *Suomenmaa* vertonen, doch dann entschied er sich für ein Gedicht von Eino Leino (1878-1926): *Maan virsi* (*Hymne von der Erde*). Diese Textwahl war insofern unglücklich, als der Titel zu der Vermutung Anlaß gab, hier handle es sich lediglich um eine finnische Übersetzung von *Jordens sång*. Zwar ist *Maan virsi* ein patriotisches Werk, doch im nunmehr unabhängigen Finnland ist sein Patriotismus gekennzeichnet von Heiterkeit und Naturbegeisterung. Die neue Kantate, die Sibelius Klemetti widmete, wurde am 28. Januar 1920 fertiggestellt und beim Jubiläumskonzert von Suomen Laulu am 4. April (Ostersonntag) desselben Jahres uraufgeführt; der Chor wurde begleitet vom Philharmonischen Orchester Helsinki unter Klemettis Leitung.

Prozessionshymne op. 113 Nr. 6

Die freimaurerische Bewegung erreichte Finnland in der Mitte des 18. Jahrhunderts über Schweden: 1765 wurde die Loge des Hl. Augustin gegründet, die 1809 von den Russen verboten wurde. 1922 wurde eine neue Loge gebildet (Suomi loosi 1), und Sibelius wurde ihr Mitglied – obschon er aufgrund seiner pantheistischen Überzeugungen mit institutionalisierter Religion nicht viel zu tun hatte. „Jean Sibelius“, so hieß es, „wird für die Loge besondere, genuin finnische Musik komponieren“, doch daraus wurde erst einmal nichts. 1926 schlug auch der Tenor Wäinö Sola vor, Sibelius solle Musik für die Loge komponieren. Doch erst im Januar 1927 komponierte er – ermuntert von einer großzügigen Zuwendung der Loge – eine Reihe von Liedern für Tenor und Harmonium.

Die *Musique religieuse* oder *Rituelle Freimaurer-Musik* op. 113 folgt indes nicht der originalen Stückfolge

aus dem Jahr 1927: Sibelius überarbeitete einige Sätze und fügte in den 1940er Jahren neue hinzu; einige der späteren Ergänzungen verlangen einen Männerchor. 1936 wurde in New York eine englische Edition mit Textadaptionen von Marshall Kernochan angefertigt.

Im Fall der *Prozessionshymne* (ursprünglicher Titel: *Salem*), einem würdevollen Choral, hatte Sibelius ursprünglich einen Text von Viktor Rydberg vertont. Channing Lefebvre arrangierte den Chorpast auf der Grundlage der originalen Solostimme (einige Textänderungen sollten die Verwendung außerhalb der Freimaurerkreise erleichtern); 1938 wurde Sibelius gebeten, die Begleitung zu orchestrieren. In dieser Form erklang das Werk erstmals am 11. Mai 1939 beim May Festival der University of Michigan in Ann Arbor unter der Leitung von Earl Moore.

© Andrew Barnett 2005

Helena Juntunen begann ihre Vokalaus-
bildung im Alter von 15 Jahren am Konservatorium von Oulu. Im Herbst 1996 schrieb sie sich als Studentin von Anita Vällki an der Sibelius-Akademie ein. Außerdem studierte sie bei Elisabeth Schwarzkopf, Hartmut Höll, Mitsuko Shirai und Ilmo Ranta. Zu ihren Wettbewerbserfolgen zählen Erste Preise bei den Timo Mustakallio- und Lappeenranta-Gesangswettbewerben sowie beim Tampere Opera Grand Prix. Ihr Opernrepertoire ist umfangreich; neben Auftritten an der Finnischen Nationaloper gastiert sie auch in den USA, etwa als Marguerite (*Faust*) in Connecticut oder mit einem Recital in der Carnegie Hall. Als Solistin ist sie mit den meisten finnischen Orchestern und Dirigenten aufgetreten.

Juha Hostikka studierte bei Peter Lindroos und Irina Gavrilovici an der Sibelius-Akademie. Seit 1999 gastiert er an der Finnischen Nationaloper sowie an den Opernhäusern von Vaasa, Pori und Oulu. Sein Repertoire an finnischen und internationalen Opernrollen

wächst stetig und reicht von Purcell (Aeneas in *Dido and Aeneas*) bis hin zu zeitgenössischer Musik (z.B. in Jaakko Kuusisto's *Das Kalevala der Hunde* beim Savonlinna Opernfestival). Außerhalb Finnlands hat er in Estland, Schweden, England und Frankreich konzertiert.

Dominante, 1975 gegründet, ist ein gemischter Chor, dessen Mitglieder mehrheitlich der Technischen Universität von Helsinki entstammen. International hat sich der Chor als dynamisches Ensemble junger Sängerinnen und Sänger etabliert, das ebenso für seine Kühnheit wie für seine Vielseitigkeit gerühmt wird. Seit 1981 ist Seppo Murto Künstlerischer Leiter des Chores. Dominante hat bedeutende Werke mit Orchestern wie dem Finnischen Radio-Symphonieorchester, der Tapiola Sinfonietta, dem Helsinki Philharmonic Orchestra und dem Lahti Symphony Orchestra aufgeführt; außerdem hat er mit der Finnischen Nationaloper und dem Stadttheater Helsinki zusammengearbeitet. Konzertreisen haben Dominante in die ganze Welt geführt.

Das **Lahti Symphony Orchestra** (Sinfonia Lahti) wurde im Jahr 1949 in städtische Trägerschaft überführt, um die seit 1910 existente Orchestertradition Lahtis aufrecht zu erhalten. Unter der Leitung von Osmo Vänskä hat sich das Orchester in den letzten Jahren zu einem der angesehensten in Europa entwickelt. Das Lahti Symphony Orchestra gibt die Mehrzahl seiner Konzerte in der hölzernen Sibelius-Halle, die von den Architekten Kimmo Lintula und Hannu Tikka erbaut und deren Akustik von der international renommierten Artec Consultants Inc. aus New York betreut wurde. Zu den Erfolgen des Lahti Symphony Orchestras gehören *Gramophone Awards* (1991 und 1996), der Grand Prix du Disque der Académie Charles Cros (1993) und der Cannes Classical Award (1997, 2002). Im Jahr 2004 erhielt das Orchester eine Platin-Ehrung für seine CD „Sibelius – Music from Timo Koivusalo's film“; da-

neben sind ihm mehrere goldene Schallplatten verliehen worden, u.a. für seine Einspielungen der Originalfassung von Sibelius' *Violinkonzert* (1992) und der *Finnischen Kirchenlieder* (2001). Seit 1992 hat das Orchester die Musik ihres „composer-in-residence“ Kalevi Aho und anderer finnischer Komponisten aufgeführt und aufgenommen. Das Lahti Symphony Orchestra tritt bei zahlreichen Festivals auf, u.a. bei den BBC Proms in London. Gastspiele führten das Orchester nach Deutschland, St. Petersburg, Frankreich, Schweden, Spanien, Großbritannien, Japan und New York. Im Jahr 2003 wählten Musikkritiker seine Aufführung von Sibelius' *Kullervo* in Japan zum besten Konzert des Jahres.

Osmo Vänskä begann seine musikalische Karriere als angeseher Klarinetist: mehrere Jahre spielte er als zweiter Soloklarinetist im Philharmonischen Orchester Helsinki. Nach Dirigierstudien an der Sibeliusakademie in Helsinki gewann er 1982 den ersten Preis beim Internationalen Wettbewerb für junge Dirigenten in Be-

sonçon. Als Dirigent widmete er sich intensiv der Tapiola Sinfonietta, dem Isländischen Symphonieorchester und dem BBC Scottish Symphony Orchestra in Glasgow. Neben seiner Tätigkeit als Chefdirigent des Symphonieorchesters Lahti wirkt Osmo Vänskä von 2003 an als künstlerischer Leiter des Minnesota Orchestra.

Als Dirigent von Orchester- und Opernprogrammen ist Vänskä auf internationaler Ebene sehr gefragt. Sein Repertoire ist außerordentlich groß – von den Wiener Klassikern bis hin zu einer breiten Spanne der Musik des 20. Jahrhunderts. Vänskäs Konzertprogramme umfassen regelmäßig Uraufführungen. Seine zahlreichen Aufnahmen für BIS werden mit großer Begeisterung aufgenommen. Im Dezember 2000 verlieh der finnische Präsident Osmo Vänskä die Pro Finlandia Medaille in Anerkennung seiner Leistungen mit dem Lahti Symphony Orchestra, und im Mai 2002 erhielt er in Anerkennung seiner Auseinandersetzung mit dem Schaffen von Sibelius und Nielsen den Royal Philharmonic Society Music Award in London.

OTHER SIBELIUS RECORDINGS ON BIS BY THE LAHTI SYMPHONY ORCHESTRA AND OSMO VÄNSKÄ:

Violin Concerto in D minor (original & final versions)
Leonidas Kavakos, violin BIS-CD-500
Finlandia – a Festival of Finnish Music including
Finlandia; Suite for Violin and String Orchestra BIS-CD-575
The Tempest (complete) BIS-CD-581
Everyman; Belshazzar's Feast (complete) etc. BIS-CD-735
Symphony No. 5; En saga (original versions). BIS-CD-800
The Wood-Nymph; Swanwhite (complete) etc. BIS-CD-815
Symphony No. 1; Symphony No. 4. BIS-CD-861
Symphony No. 2; Symphony No. 3. BIS-CD-862
Symphony No. 5 (original & final versions). BIS-CD-863
Symphony No. 6; Symphony No. 7; Tapiola. BIS-CD-864
Karelia (complete); Kuolema (complete) etc. BIS-CD-915
Karelia Suite; King Christian II (complete);
Pelléas and Mélisande (complete) BIS-CD-918

Lemminkäinen Suite
(including original versions of Nos. 1 & 4) BIS-CD-1015
Finland Awakes
Press Celebrations Music (complete);
The Melting of the Ice on the Oulu River etc. BIS-CD-1115
Sibelius – Lahti – Vänskä
Finlandia; The Swan of Tuonela; Tapiola etc. BIS-CD-1125
Kullervo BIS-CD-1215
Tone Poems: En saga; Pohjola's Daughter;
Night Ride and Sunrise; The Oceanides etc. BIS-CD-1225
Snöfrid; Coronation Cantata; Oma maa;
Rakastava etc. BIS-CD-1265
The Complete Symphonies (including Symphony No. 5
[original version] and Tapiola) BIS-CD-1286/1288
Rondo of the Waves: The Oceanides (Yale & final versions);
Cassazione (original version); Cortège etc. BIS-CD-1445

Jordens sång op. 93

La ville de Turku au sud-ouest de ce qui fut une fois le Grand Duché de Finlande, en fut la capitale jusqu'à ce que le centre administratif prenne la route de l'est vers Helsinki après la conquête de la Finlande par les Russes en 1809. L'université resta quelque temps à Turku mais elle déménagea elle aussi à Helsinki après un incendie dévastateur à Turku en 1827. Les conditions nécessaires à la fondation d'une nouvelle université de langue suédoise à Turku ne se réunirent qu'après la révolution russe, la déclaration d'indépendance de la Finlande et la guerre civile ; l'académie d'Åbo (Turku en suédois) fut fondée en 1918. Pour son inauguration l'année suivante, l'académie commanda une œuvre à Sibelius – qui, à ce moment, travaillait encore sur la version finale de sa *Cinquième symphonie* – et à un jeune poète lyrique du nom de Jarl Hemmer (1893-1944) ; le résultat fut *Jordens sång* [*Chant de la Terre*].

Sibelius en dirigea la création à la vieille salle de l'académie à Turku le 11 octobre 1919 avec un chœur mixte sans nom et l'orchestre de la Société de musique de Turku. Le texte de Jarl Hemmer est moulé en sections nettement définies et le poète fournit des suggestions – que Sibelius ignore au fond – pour les arranger en récitatifs, solos et parties pour chœur mixte, d'hommes ou de femmes. Malgré l'apparat et la splendeur du début, une grande partie de la musique est claire et optimiste.

La commande était évidemment prestigieuse mais Sibelius ne ressentit que peu d'enthousiasme pour cette tâche. La qualité de l'exécution à laquelle il pouvait s'attendre le rendait peut-être nerveux : après avoir reçu une lettre du chef de l'orchestre de Turku, Karl Ekman, Sibelius nota dans son journal que les ressources musicales à Turku étaient impossibles. Plusieurs années plus tard, il dit à son gendre Jussi Jalas : « J'ai composé la cantate pour l'académie d'Åbo avec beaucoup de réticence. Ni le texte (de Jarl Hemmer) ni

l'occasion ne m'enthousiasmaient. J'ai fait le travail parce qu'on me payait. » Mais Sibelius n'était pas tellement en position de refuser la chance de gagner 6,000 marks à une époque où l'inflation après la guerre grugeait son économie. Malgré son indifférence ultérieure, Sibelius aime assez la pièce pour l'inclure à un concert à Helsinki le 24 novembre 1919 alors que la version finale de la *Cinquième symphonie* fut jouée pour la première fois en la présence du président finlandais, Kaarlo Ståhlberg. Depuis lors cependant, *Jordens sång* baigne dans une certaine obscurité.

La Reine captive op. 48

Le gouverneur-général russe Nikolaï Bobrikov, dont la politique de russification était aussi extrême qu'impopulaire, dirigea la Finlande de 1898 à 1904. Le 16 juin 1904, Bobrikov fut tué d'un coup de fusil et la situation se calma sous la tutelle de son successeur, Ivan Obolensky. En 1905, le tsar Nicolas II publia un manifeste annulant certaines des mesures introduites dans le manifeste de février 1899 et retirant au gouverneur-général ses pouvoirs dictatoriaux, ce qui aplanit la voie menant à un parlement élu de façon démocratique. Cela n'empêcha cependant pas les Finlandais de montrer leur esprit d'indépendance à la première occasion. Une telle occasion se présenta en 1906 lors du centenaire de la naissance du philosophe et homme d'Etat Johan Vilhelm Snellman (1806-81), un défenseur influent de la langue finlandaise et un des principaux acteurs dans l'établissement d'une identité culturelle finlandaise. Son centenaire fut célébré en grande pompe.

La contribution de Sibelius fut *La Reine captive*, une cantate basée librement sur un poème publié quelques années plus tôt par Paavo Cajander (1846-1913), traitant d'une reine emprisonnée dans un château, libérée par son peuple (une traduction plus juste du titre est *La Reine libérée*). L'allégorie de ce conte était si évidente que la pièce dut être donnée sous un titre

plus neutre, *Siell' laulavi kuningatar* (*Le Chant de la reine*). Sibelius en dirigea lui-même la création avec un « chœur symphonique » et l'orchestre de la Société Philharmonique d'Helsinki le 12 mai 1906 ; il en fit plus tard un arrangement pour chœur d'hommes et orchestre.

Deux chorals

On pense souvent que *Ouverture en mi majeur et Scène de ballet*, composées à Vienne au début de 1891, sont les premières œuvres orchestrales de Sibelius. De fait cependant, les deux chorals *Herr du bist ein Fels* [*Seigneur, tu es un roc*] et *Herr erzeige uns deine Gnade* [*Seigneur, montre-nous ta miséricorde*] furent écrits environ dix-huit mois plus tôt, en automne 1889 alors que Sibelius étudiait avec Albert Becker à Berlin. Ces pièces ne reflètent aucun désir, de la part du jeune Sibelius, de composer de la musique religieuse conventionnelle ; elles étaient évidemment des exercices académiques commandés par Becker. De nombreux chorals pour chœur *a cappella* de cette période ont aussi survécu. Sibelius trouvait que les cours minutieux mais pédantesques de Becker étouffaient sa créativité et il appelait son professeur « une vieille barbe ampoulée de la tête aux pieds » mais il profita néanmoins incontestablement de la diligence allemande. Dans les circonstances, il va presque de soi de dire que la musique de ces deux chorals ne sonne pas beaucoup, ou même pas du tout, comme du Sibelius. Les manuscrits font partie de l'importante collection donnée par la succession de Sibelius à l'université d'Helsinki en 1982.

Cantate pour l'université JS 105

La *Cantate pour l'université* (ou, plus exactement, *Cantate pour les cérémonies de remise de diplômes à l'université en 1894*) fut la première cantate de la main de Sibelius, l'une des trois pièces semblables qu'il

composa pour des occasions spéciales à Helsinki dans les années 1890. Il n'écrivit pas l'œuvre à cause d'une contrainte intérieure particulière mais plutôt parce que c'était ce qu'on attendait de lui : au printemps de 1894, le professeur de musique Richard Faltin lui avait assuré un poste temporaire d'enseignement à l'Université impériale Alexandre à Helsinki et la composition d'une cantate pour la réception des grades était une tâche adjointe. Le texte, qui manque parfois un peu d'élégance, est de Kasimir Lönnbohm (= Leino ; 1866-1919), frère aîné d'Eino Leino, et on rapporta que la communication entre auteur et compositeur ne s'est pas faite sans heurts. Dans sa biographie approfondie de Sibelius, Erik Tawaststjerna soutient que la cantate fut écrite en grande hâte et, qu'après sa création le 31 mai 1894, la pièce fut vite oubliée à l'exception d'un arrangement *a cappella* de la marche du second mouvement publiée séparément en 1896 sous le titre de *Juhlamarssi* (*Marche festive*).

Si les feux de l'inspiration brillaient moins dans la *Cantate pour l'université* de Sibelius que dans quelques-unes de ses autres œuvres des années 1890, la pièce ne mérite pas vraiment les injures qu'elle a dû essuyer. Même Erik Tawaststjerna l'écarte comme étant « une pièce chorale homophonique banale ». Une grande partie du poids du premier mouvement est concentrée sur le thème du choral chanté par le chœur au début. Ce thème reste essentiellement tel quel au cours de ses quatre apparitions quoique l'écriture orchestrale soit plus variée, incorporant une fugue et aboutissant à un *tutti* déchaîné.

Le long second mouvement introduit les solistes, un soprano et un baryton, ainsi que le chœur et l'orchestre. Deux ans seulement s'étaient écoulés depuis que Sibelius avait présenté *Kullervo*, une autre œuvre majeure dont le mouvement central est une immense pièce pour solistes, chœur et orchestre – et, comme *Kullervo*, le mouvement de la cantate donne une idée de ce qu'un opéra de Sibelius aurait pu être. Le second

mouvement s'ouvre sur un thème typiquement sibélien qui porte l'empreinte de la musique populaire sans avoir recours à la citation directe. Plus loin, la musique trahit que Wagner envahissait la conscience musicale de Sibelius à cette période; depuis l'été 1893, il avait projeté un opéra à lui, *Veneen luominen* (*La construction du bateau*), qu'il devait finir par abandonner. Il en est de même avec Wagner qu'il en avait été de la musique populaire: Sibelius n'essaie jamais de copier directement le style mais il assimile des éléments de l'original en son propre idiome caractéristique.

Contrairement au mouvement central de *Kullervo* qui commence avec beaucoup d'effet en mesures à 5/4, le mouvement de la cantate garde tout le long la valeur de quatre noires par mesures. Dans les deux œuvres, des passages solos alternent à tout prendre avec des sections chorales. Les solistes et le chœur s'unissent cependant dans la marche splendidement ampoulée qui met fin au mouvement de cantate.

Le troisième mouvement de la cantate fut d'abord joué plus tard dans la cérémonie que les deux premiers mouvements. Il n'y a pas de chœur dans ce mouvement et, malheureusement, pas de soliste non plus dans la version jouée ici. La brève section de trio renfermait à l'origine un soprano solo mais cette voix est maintenant perdue. Heureusement, le mouvement reste jouable sans soprano. La partie principale de la pièce est un menuet élégant présentant deux thèmes que Sibelius incorpora plusieurs années plus tard dans *Près du pont-levis* tiré de la seconde série de *Scènes historiques* op. 66 (1911/12). L'accompagnement orchestral qui a survécu dans le trio consiste en figures ascendantes en *pizzicati* sous des accords éthérés aux cordes supérieures.

Marche des scouts op. 91b

Le 11 janvier 1918, Ilmari Vainio, un membre d'un groupe scout d'Helsinki nommé Metsänkävijät, de-

manda à Sibelius un arrangement musical d'un texte qui avait été écrit l'année précédente par Jalmari Finne (1874-1938). Une version préliminaire de la *Marche des scouts* de Sibelius fut prête le lendemain. En fait, Sibelius n'avait pas écrit une pièce complètement neuve, il avait réutilisé une brève marche qu'il avait esquissée pour septuor de cuivres et percussion en 1897-99 déjà. Finne retravailla ensuite le texte avec Sibelius; l'arrangement musical final, pour piano avec texte écrit au-dessus, fut terminé le 27 novembre. La version pour chœur mixte et orchestre fut probablement faite vers le même temps quoique Sibelius n'en fasse mention pour la première fois dans une lettre à son éditeur Wilhelm Hansen qu'en juin 1921 – l'année durant laquelle il en fit aussi une version pour chœur mixte et piano. Il existe également une édition pour deux voix de femmes et piano datant d'aussi tard que 1952.

Maan virsi op. 95

Le grand chef choral finlandais Heikki Klemetti (1876-1953) fonda le chœur Suomen Laulu en 1900; ensemble, ils défendirent assidûment la musique de Sibelius, en Finlande comme à l'étranger. On pourrait imaginer que Sibelius aurait été porté à écrire quelque chose pour ces musiciens mais ce ne semble pas avoir été le cas. En janvier 1919, pendant son travail sur *Jordens sång* [*Le chant de la terre*], il nota dans son journal: « Et puis il y a la promesse que j'ai faite à Klemetti au sujet d'une œuvre pour Suomen Laulu. Il n'est en rien un de mes 'admirateurs'. Il m'ennuie qu'il veuille mon nom comme décoration seulement. » Le temps passait et la pièce chorale promise ne venait pas; Klemetti devenait de plus en plus exaspéré devant la tactique de délai de Sibelius. A la fin, peu avant le vingtième anniversaire du chœur, ce n'est que l'intervention d'Armi, la femme de Klemetti, vers Noël 1919, qui persuada Sibelius de commencer à travailler sur la nouvelle cantate.

Sibelius projeta d'abord de mettre en musique le

poème *Suomenmaa* d'Aleksis Kivi mais il se décida ensuite pour un poème d'Eino Leino (1878-1926) : *Maan virsi* (*Hymne à la terre*). Le choix du poème fut malheureux dans ce sens que son titre porta les gens à croire qu'il ne s'agissait que d'une traduction finlandaise de *Jordens sång*. *Maan virsi* est une pièce patriotique mais, dans une Finlande nouvellement indépendante, son patriotisme est marqué par la sérénité et la célébration de la nature. La nouvelle cantate – que Sibelius dédia à Klemetti – fut terminée le 28 janvier 1920 et créée au concert marquant l'anniversaire de Suomen Laulu le 4 avril (dimanche de Pâques) de la même année : l'Orchestre Philharmonique d'Helsinki se joignit au chœur sous la direction de Klemetti.

Processional [Cortège] op. 113 no 6

La franc-maçonnerie arriva en Finlande via la Suède au milieu du 18e siècle : la loge de St-Augustin fut fondée en 1756 mais fermée par les Russes en 1809. En 1922, une nouvelle loge fut organisée (Suomi loosi 1) et Sibelius en devint membre – quoiqu'essentiellement panthéiste, il ne fut pas tellement actif dans la religion organisée. On proposa que « Jean Sibelius compose de la musique spéciale, authentiquement finlandaise pour la loge » mais, à ce stade, l'idée tourna à rien. En 1926, le ténor Wäinö Sola suggéra aussi que Sibelius compose de la musique pour la loge. Ce n'est qu'en janvier 1927 – encouragé par un généreux paiement de la loge – qu'il finit par produire une série de chansons pour ténor et harmonium.

La *Musique religieuse* ou *Musique rituelle franc-maçonnique* op. 113 n'est cependant pas limitée à la suite originale des pièces de 1927 : Sibelius révisa certains mouvements et en ajouta de nouveaux dans les années 1940 ; quelques-unes des additions demandent un chœur de voix d'hommes. Une édition anglaise fut préparée à New York en 1936 avec des textes adaptés par Marshall Kernochan.

Dans le cas de *Processional* (appelé à l'origine *Salem*), un hymne plein de dignité, Sibelius arrangea d'abord un texte de Viktor Rydberg. La partie chorale, avec quelques retouches facilitant un emploi hors de la loge franc-maçonnique, fut arrangée à partir de la voix solo originale par Channing Lefebvre et, en 1938, on demanda à Sibelius de faire un arrangement orchestral de l'accompagnement ; l'œuvre fut créée sous cette forme le 11 mai 1939 au Festival de mai de l'université du Michigan à Ann Arbor sous la direction d'Earl Moore.

© Andrew Barnett 2005

Helena Juntunen entreprit ses études vocales à l'âge de 15 ans au conservatoire d'Oulu. En automne 1996, elle entra dans la classe d'Anita Vätkki à l'Académie Sibelius. Ella a aussi étudié avec Elisabeth Schwarzkopf, Harmut Höll, Mitsuko Shirai et Ilmo Ranta. Ses succès à des concours comptent le premier prix au concours de chant Timo Mustakallio et de Lappeenranta et le Grand Prix de l'Opéra de Tampere. Ella maîtrise un vaste répertoire d'opéra ; en plus de chanter à l'Opéra National Finlandais, elle s'est produite aux Etats-Unis, chantant le rôle de Marguerite (*Faust*) au Connecticut et donnant un récital au Carnegie Hall. Elle a été soliste avec la plupart des grands chefs et orchestres finlandais.

Elève de feu Peter Lindroos et d'Irina Gavrilovici à l'Académie Sibelius, **Juha Hostikka** est régulièrement invité à l'Opéra National Finlandais depuis 1999 et il a aussi chanté aux maisons d'opéra de Vaasa, Pori et Oulu ; il accroît continuellement son répertoire de rôles d'opéra finlandais et internationaux, passant de Purcell (Enée dans *Didon et Enée*) à la musique contemporaine (par exemple dans *Le Kalevala des chiens* de Jaakko Kuusisto au festival d'opéra de Savonlinna). Hors de la Finlande, il a donné des concerts en Estonie, Suède, Angleterre et France.

Dominante est un chœur mixte fondé en 1975 qui puise la majorité de ses membres à l'Université Technique d'Helsinki. Le chœur s'est gagné la réputation d'un ensemble jeune et dynamique reconnu pour son audace et sa flexibilité. Le directeur artistique du chœur est, depuis 1981, Seppo Murto. Dominante a interprété les œuvres maîtresses du répertoire avec l'Orchestre Symphonique de la radio finlandaise, la Tapiola Sinfonietta, l'Orchestre Philharmonique d'Helsinki et l'Orchestre Symphonique de Lahti; il a également travaillé avec l'Opéra National de Finlande et le Théâtre municipal d'Helsinki. Dominante s'est de plus produit en concert à travers le monde.

L'Orchestre Symphonique de Lahti (Sinfonia Lahti) devint municipal en 1949 pour garder la tradition orchestrale existant à Lahti depuis 1910. Sous la direction de son chef Osmo Vänskä, l'orchestre s'est développé ces dernières années en l'un des plus remarquables en Europe. L'Orchestre Symphonique de Lahti donne la majeure partie de ses concerts au Sibelius Hall de bois dessiné par les architectes Kimmo Lintula et Hannu Tikka et dont l'acoustique a été mise au point par la compagnie internationalement célèbre Artec Consultants Inc. de New York. Parmi les réussites de l'Orchestre Symphonique de Lahti, mentionnons les prix *Gramophone* (1991 et 1996), le Grand Prix du Disque de l'Académie Charles Cros (1993) et le Prix Classique de Cannes (1997, 2002). En 2004, un disque de platine fut accordé à l'orchestre pour son enregistrement « Sibelius – Musique du film de Timo Koivusalto »; plusieurs disques d'or ont aussi été décernés à la formation, par exemple pour les enregistrements de la version originale du *Concerto pour violon* (1992) de Sibelius et *Hymnes Finlandais* (2001) L'orchestre a joué et enregistré la musique de son compositeur en résidence, Kalevi Aho et d'autres compositeurs finlandais. L'Orchestre Symphonique de Lahti est invité à de

nombreux festivals de musique, y compris les Proms de la BBC à Londres. La formation s'est également produite en Allemagne, France, Suède, Espagne, Grande-Bretagne, au Japon, à New York et St-Petersbourg. En 2003, les critiques musicaux japonais ont choisi l'interprétation de *Kullervo* de Sibelius par l'Orchestre Symphonique de Lahti comme meilleur concert classique de l'année au Japon.

Osmo Vänskä commença sa vie musicale professionnelle comme distingué clarinettiste, occupant le poste de principal associé à l'Orchestre Philharmonique d'Helsinki pendant plusieurs années. Après avoir étudié la direction à l'Académie Sibelius à Helsinki, il gagna le premier prix du concours international pour jeunes chefs d'orchestre de Besançon en 1982. Sa carrière de chef lui a amené plusieurs engagements importants avec par exemple la Sinfonietta Tapiola, l'Orchestre Symphonique de l'Islande et l'Orchestre Symphonique Ecossais de la BBC à Glasgow. Il est présentement chef principal de l'Orchestre Symphonique de Lahti en Finlande. Il est entré en fonction comme directeur musical de l'Orchestre du Minnesota en 2003.

Il est de plus en plus demandé sur la scène internationale pour diriger des orchestres et des opéras et son répertoire est exceptionnellement étendu – de Mozart et Haydn en passant par les romantiques (dont les compositeurs nordiques Sibelius, Grieg et Nielsen) à un vaste choix de musique du 20e siècle; ses programmes de concerts renferment régulièrement des créations mondiales. Ses nombreux enregistrements sur BIS continuent de soulever un immense enthousiasme. En décembre 2000, le président de la Finlande remit à Osmo Vänskä la médaille Pro Finlandia en reconnaissance de ses réussites avec l'Orchestre Symphonique de Lahti et, en mai 2002, il reçut le Prix de Musique de la Société Philharmonique Royale de Londres en reconnaissance de son travail avec la musique de Sibelius et de Nielsen.

[1] JORDENS SÅNG / SONG OF THE EARTH, Op. 93

I. JORDEN

Där rullar Jorden fram med sina öden
igenom rymdens dunkel flod.
Ur fjärran glimmar gyllne stjärneglöden,
men Jordens låga flämtar tung av blod.
Av sfärers sång stå Alltets salar fyllda.
Men Jorden snyftar i den oförskyllda
fördömelse, som den ej själv förstod.
Hur vita vila höga himlanejder!
Hur djupt är evighetens sus!
Men Jorden skakas av de bittra fejder,
som rasa i dess blodbestänkta grus. –
Och aldrig har ett släkte blött och stridit
och sargat så sin egen själ och lidit
som det, som nu står ropande på ljus.

II. DE VEKA

Vi, de i drömmarna aningsrika,
ständigt mot fjärran vi storögda se.
Seklerna stupat, men ständigt vi lika
troget ha väntat att undret skall ske.
Tecknen ha skiftat på jord och i sky.
Människan blott blir ej ny.
Bergen sin stumma predikan lyfta
upp i det stjärnesvindlande blå. –
Skola ej mänskorna engång syfta
högre än människohänder nå?
Skola de aldrig i brinnande tro
bygga till stjärnorna bro?
Dalarna blomma, i drillar dränkta,
våren går späd över doftande spång. –
Randas den aldrig, den daggbestänkta
morgon, då sanning är lärkornas sång?
Då deras hymn till en allgod gud
ej är ett vemodsljud?
Strängar för mjuka och strängar för skarpa
stämde vi samman till levnadens sång.
Molltung blev tonen i världens harpa.
Bryter den aldrig i dur sitt tvång?
Klingar där aldrig från zon till zon
människovårens ton?

I. THE EARTH

Earth continues to revolve there with its destiny
Through the dark expanse of space.
From afar the golden, glowing stars shine,
But the earth's flame flickers, heavy with blood.
The universe's halls are filled with the song of the spheres.
But earth sobs in the undeserved
Condemnation that it did not comprehend.
How white the lofty heavens stretch out!
How deep is the sigh of eternity!
But earth is shaken by the bitter feuds
That rage in its bloodstained, stony soil. –
And never has a race bled and fought
And harrowed its own soul and suffered
Like the one that now stands, calling for light.

II. THE WEAK

We, with our dreams full of foreboding,
Look constantly, wide-eyed, into the distance.
The centuries have passed, but we have constantly,
Faithfully waited for the miracle to happen.
The signs have altered on earth and in the sky.
Only man does not become new.
The mountains raise up their silent sermon
Into the star-dizzying blueness.
Should not mankind once aim
Higher than man can reach?
Shall they never, in ardent faith,
Build a bridge to the stars?
The valleys bloom, showered in birdsong,
Spring tenderly passes over the fragrant bridge.
Will it never dawn, the dew-covered morning,
When the truth is in the larks' song?
When their hymn to an ever-benevolent God
Is not a melancholy sound?
We tuned strings too soft and strings too sharp
Together into the song of life.
The music of life's harp grew minor-key and heavy.
Will it never change its tone to the major?
When there never be heard, from zone to zone,
The sound of human spring?

III. DE STRIDBARA

Varför vänta och spörja och drömma sig hän,
då en verklighet dådstor kallar?
Se, där flamlar dock bragderns bländande sken
över livskampens krutrök och knallar!

Giv en springare hit och ett solblankt svärd!
Och om ritten bär rakt in i döden,
så är sången ändå av ett stormlopp värd
mer än alla de blidaste öden!
Giv oss murslev och sten, giv oss eld och metall!
Vi besegra en svindlande eter.
Och om stiganet sist blir ett brakande fall,
ha vi känt dock vad höjdliv heter.

Klaga icke att lönlös är levnadens jakt,
ty den får ej en lön av klagan.
Och det finnes en rivande ryttertakt,
som ger stil åt den dystraste sagan.
Slå ihjäl dina frågor, din klagan och gråt
med det härliga ordet: framåt!

IV. HJÄRTAT

Hör under tigande himlar,
kringvärt av hotfulla makter,
sjunger i växlande takter
människohjärtat sin sång:
Lång, lång
är vägen i prövningens dal.
Sparsam är glädjen, tallösa kval
gripa med glödande tång.
Aldrig kan detta
hämma och hindra
sången som stolt ur mitt inre går.
Tårarna tvätta,
läka och lindra
milt mina svidande sår.
Ofta jag slungades
ned i en avgrund av namnlöst ve.
Äter jag gungades
upp emot ljuset – och se!
räddningen låg i en fågeldrill,
en lekande glimt, som gått vill...

III. THE FIGHTERS

Why should we wait and ask and dream away
When a reality summons us, as large as death?
Look, there burns the dazzling light of our exploits
Above the powder smoke and shots of the struggle for life!
Give me a horse and a sun-bright sword!
And if I am to ride directly unto death,
Then at least the song of my tumultuous attack
Is worth more than all the kinder destinies!
Give us a trowel and stones, give us fire and metal!
We are conquering a giddy ether.
And if our ascent ends in a crashing fall,
We have still known what it means to live high.
Do not complain that life's hunt bears no reward,
For it does not reap reward from lamentation.
And there is an urgent rider's rhythm
That gives style to the most melancholy tale.
Conquer your questions, lamentation and tears
With the glorious word: forward!

IV. THE HEART

Hear how, under silent heavens,
Surrounded by threatening powers,
In ever-changing rhythm
The human heart sings its song:
Long, long
Is the way in the valley of trials.
Meagre is the joy, innumerable torments
Attack us with tongs that glow hotly.
Never can this
Constrict or hinder
The song that proudly comes from within me.
Mildly the tears wash,
Heal and mitigate
My smarting wounds.
Often I was cast down
Into an abyss of nameless woe
Once again I was lifted
Up towards the light – and, behold!
Salvation lay in a bird's warbling,
A playful glimpse that lost its way...

Jag är en skål,
fylld med sällsamt blandade safter,
där under vändans jäsande fragga
still i djupen vagga
segrande evighetskrafter.
Vem har mätt deras mål?

Livet är jag.
Lyssna, mitt gåtfullt susande slag
lustens och lidandets vidder mäter.
Paradisdrömmar och domedag,
himlar och Hades och evigheter
– allting skapade jag.

V. DEN EVIGA DRÖMMEN

Jordens döttrar och Jordens söner,
stora, stormiga människohav –
ingen himmel hör våra böner,
väger vår ropande längtans krav.

Själva måste vi bryta oss vägen
fram genom ondskans vallar av is,
själva måste vi här på vår egen
jord plantera vårt paradis.

Hjärtat, det segrande hjärtat är med oss!
Kräves det mer att trygga sig till?
Stjärnljus ur höjden, lys oss och led oss!
Släkte på släkte i världen gått vill.

Ändå så visst som i själarna skälver
drömmen om sonande tusen år,
randas en tid, då rymden sig välver
renare blå kring en jordisk vår.

VI. EPILOG

Vårt släkte fick ur ödets skålar tömma
en dryck med vändans beska jäst.
Men är det något värt att ändå drömma,
då höra vi till dem som fingo mest.
Vi drömma att en tid en gång skall randas,
då ljusa sånger ifrån Jorden blandas
med sfärernas musik vid Alltets fest.

Jarl Hemmer

I am a chalice,
Filled with a rare blend of juices,
There, under the fermenting froth of agony,
Silently in the depths are cradled
Victorious powers of eternity.
Who has determined their goal?

I am life.
Listen, my enigmatic, sighing pulse
Measures the extent of joy and suffering.
Dreams of paradise and the day of judgement,
The heavens and Hades and eternities
– I made all of them.

V. THE ETERNAL DREAM

The earth's daughters and the earth's sons,
A great, tempestuous sea of people –
No heaven hears our prayers,
Considers the demands of our beseeching yearning.

We ourselves must forge a path
Forward, through evil's icy ramparts,
We ourselves must plant our own paradise
Here on our own earth.

The heart, the victorious heart is with us!
Does one require more to attain security?
Starlight from on high, light us and guide us!
Race upon race has gone astray in the world.

And yet, as certainly as there quivers in our souls
The dream of a thousand redeeming years,
A time will dawn when space will span
In purer blue around the vernal earth.

VI. EPILOGUE

From the cups of fate our race could drain
A drink with the bitter yeast of suffering.
But if dreaming is still worth anything at all,
Then we are among those who have been granted the most.
We dream that an age will one day dawn
When bright songs from earth will be combined
With the music of the spheres at the universe's festivities.

2 VAPAUTETTU KUNINGATAR / THE CAPTIVE QUEEN, Op. 48

On vuoren huipulla linna, se katsovi laaksohon,
Mut' niinkuin hauta jylhää ja kolkko se on eloton:
Lukoss' on rautaportit, valon väkettä sielt' ei näy
Vaan ääneti niin kuin aaveet, sen tornissa vahdit käy.
Välin yö kun tyyntyy, ja aurinko mailt' on pois,
on niin kuin laulua hellää ja vienoa sieltä sois;
Kuningatar siellä laulaa, niin kerrotaan,
Mut ken hän on sekä mistä, ei tiedä ainoakaan.
Sanotaan on hän ollut maan valti ja ylhäinen,
Ja kauneudestaan kuuluu yli merten mannerten;
Mut aamu kerran kun koiti hän hävinnyt on pois...
Yöt päivät vahtivi saalistaan linnan herra nyt.
Vaun kun vartijat nukkuu ja tyyneenä saapuu yö,
Kuningattaren rinta silloin vapahemmin lyö,
Hän yölle laulavi murheitaan,
Kadotettua kauneuttansa, toiveitaan.

Tuli nuorukainen kerran ja saapui linnan luo,
ja linnasta laulut kuuli oli tuttuja laulut nuo.
Käy sydämeen nyt outo tuli
Povensa syytty jälleen hän laulaa
Hän lähtevi maalleen ja laulaa kansalleen.
Ja on kuin ilma lämmin nyt hengähtäis yli maan,
Runoruhtinas intouneena koskevi kannettaan.
Ei ennen kuultu soitto [sen kielillä] karkeloi,
Valtavat elon tunteet maine lempe soi.
Ken tuost ei hurmautuis? Ken [enää] kylmäks jäis?
Ken miekkaa nyt ei tahkois, ken keihästä ei terästäis?
Mut kuningatar laulavi linnassa murheitaan;
Vapauttaja viel' on poissa, ties saapuuko milloinkaan!
Oi saapuu, saapuu! Sankari kiirehtii,
kypärästä välkkyvi päivä, miekasta kuu sädehtii:
Hän huutavi kansalleen!
"Pelastettava maan on äiti, Ken nyt mua seuraa ken?"
"Oi turhaa, pois on poissa!" Hän astuvi eespäin vaan.
"Oi, surmasi helmaan kiidät!" Ei katso hän taakseenkaan.
Ylös vuoren rinnettä nousee, jo saapui linnan luo,
Sadan miehen voimat hällä, kun ryntävi urho tuo.
Jo rautaportit murtuu, jo aukevi haudan suu,
Sen vartijajoukko jo huojuu, kuin raju-ilmassa puu.
Jo lehtiä oksia taittuu, jo kaatuvii runkokin,
kuin rytömetсэн kautta kulkevi sankarin tie.

On the hilltop lay a castle, looking down into the valley,
But, like the dreary and desolate grave, it was lifeless:
Its iron gates were locked, from there no light could be seen,
Just the guards in its tower, as silent as ghosts.
Sometimes in the calm of night, when the sun had left the land,
It was as though a tender and gentle song thence came;
It was said that a queen sings there,
But no one knew who she was and where she was from.
She was rumoured to be the country's proud ruler,
Her beauty was fabled across land and sea;
But once, when morning dawned, she was missing...
The lord of the castle watched over his prey, night and day.
Only when the guards were asleep and the calm night fell,
Would the queen's heart beat more freely,
She sang to the night of her sorrow,
Of her lost beauty and hopes.

There once came a young man, arriving at the castle,
And the songs he heard from the castle were familiar to him.
He had such a strange feeling in his heart
With fire in his breast he sang once more,
He returned to his country and sang to his people.
And it was as though a warm breeze now passed over the land,
The prince of poets was inspired to take up his kantele again.
A tune, never before heard, danced forth from its strings,
Its lustre and love struck powerful, life-giving emotions.
Who could resist their charms? Who could remain unmoved?
Whose sword and spear could stay unsharpened?
But the queen in the castle sang of her distress;
Her liberator was still absent; would he ever come?
Oh, he's coming, he's coming! The hero made haste,
Daylight sparkled from his helmet and moonlight from his sword:
He called out to his people!
"The mother of our country must be saved; who will follow me?"
"It's in vain, what's gone is gone!" He merely forged ahead.
"Oh, you hasten to your demise!" He did not look back.
He climbed the hill, and arrives at the castle,
The hero rushed in with the strength of a hundred men.
Already the iron gates burst open, the mouth of the grave opened,
Its guards were shaken like a tree in a storm.
The leaves and branches bent, the trunk crashed down;
The hero advanced as if through a fallen forest.

"Ja nyt olet vapaa, äiti! Tule päivän valkeuteen,
 nyt mennyt on pitkä yö! Taas syttyi silmäs tuike
 Ja voi sitä hen hiuskarvaa nyt päästäsi notkistaa!"
 Ja linnasta hän taluttaapi kuningattaren ilmoillen.
 Ja vastaan kansan joukko jo rientää riemuillen.
 Ja on kuin laulua vienoä ja hellää taaskin sois,
 Mut on se aamulaulua, iäks' yö on mennyt pois.

Paavo Cajander

'And now, mother you are free! Come to the daylight,
 Now the long night is over! Your eyes start to sparkle anew
 And woe betide anyone who touches a hair on your head!"
 And he led the queen out from the castle into the open.
 Towards them a throng was already rushing joyfully.
 And, it seemed, the tender and gentle song was heard again.
 But it was the morning song; the night had passed forever.

[3]-[4] TWO CHORALES (1889)

Herr du bist ein Fels

Herr du bist ein Fels, Du [und] wirst mich leiten.

Herr erzeige uns deine Gnade

Herr erzeige uns deine Gnade, und hilf uns.

Lord, you are a rock

Lord, you are a rock, you [and] will guide me.

Lord, show us your mercy

Lord, show us your mercy, and help us.

[5]-[6] KANTAATTI TOHTORIN- JA MAISTERIN-VIIHKIJÄISISSÄ 31 PÄIVÄNÄ TOUKOKUUTA 1894 / PROMOTIONAL CANTATA, JS 105

I. Molto maestoso ed adagio

Syntyi kun maailmat, luonto kun luotiin
 Luoja kun lemmessään loi maan,
 Hengen sopusointuun ja aineen hän aikoi –
 Syntyi kun maailma ja ihminen luotiin,
 Valkeus suotiin
 Tiellensä tähdeksi, ettei eksyis hän harhaan.
 Tiellemme peikot esteitä luokoon,
 Luopua ei voi maalistaan –
 Henkemme ilmaksi tieto onpi tullut
 Ututta ja puhdasta ain' yhä meille
 Vapaus tuokoon,
 Niinpä ei seisaus kulkua kohtaa konsaan.
 Huoltensa alla kun ihminen huokaa,
 Luoja hän kiittää unhottaa;
 Vaan elo halvinkin Kuoleman voittaa,
 Valkeus ja tieto ne huolemme huotaa –
 Kiitosta suokaa
 Hälle, ku on elon antaja yksin ja valkeus.

I. Molto maestoso ed adagio

When the planets were born, when nature was created,
 When the Creator through His love did make the earth,
 He strove for harmony of spirit and matter –
 When this world was born and humankind was created,
 Light was given to man
 As a star above his way, so that he would not go astray.
 Although the goblins may place hindrances in our path,
 We cannot abandon our goal –
 For knowledge has become air for us to breathe;
 May freedom always bring us
 Something new and pure,
 Indeed nothing should block our progress.
 When man groans under the weight of his worries,
 He forgets to show gratitude to God;
 But even the most modest life is preferable to death,
 Light and knowledge relieve our cares –
 Let thanks ring out
 To Him, the sole giver of life and light.

Luoja on valkeus: valkeus tulkoon!
Tieto on valta, mi voittoon vie!
Voitto on herruus luonnon ja luonteen,
Siinä on onnemme luottavin pohja,
Kiitetty olkoon hän
Hän, joka viittasi onnehen mistä käy tie!

II. *Allegro assai*

Kööri: Kaskeksi korvet ne raadettiin,
Vaivalla toukoja tehtiin,
Henkemme taimia hoidettiin,
Vaikkakin nälkeä nähtiin.

Nytpä jo vartehen taimet sai,
Kohta ne kukkia kantais,
Kun vaan Luoja nyt armoissaan
Päivää ja lämmintä soisi!

Mut ilma on kolkko ja kuurassa maa,
Taivahan pilvyet peittää,
Päivästä merkkiä yhtään ei näy,
Kai täytyy toivehet heittää?

Sopraani: Vaikka on synkeä syksyinen yö,
Sentähän huomen koittaa;
Vaikka on pysty ja vaikea tie,
Kestävä taistelun voittoa.
Luoja ei lastaan hyljätä voi,
Koittava kohta on päivä,
Aurinko lämpöä tuottaa,
Haittuva on joka häivä!

Kööri: Niin kauvan me tuota jo toivottiin,
Vaan vihdoin murtui jo toiveet,
Kun Luoja ei merkkiä suonut ees,
Jost' olisi saatuna hoiveet.

Henkemme siemenet surkastuu
kaipaillessa päiveä,
Tahtomme tarmokin lannistuu
Turhia taistellessa.

Niin kauvan me tuota jo toivottiin,
Vaan vihdoin murtui jo toiveet,
Kun Luoja ei merkkiä suonut ees,
Jost' olisi saatuna hoiveet.

The Lord is light: let there be light!
Knowledge is power, which leads us to victory.
Victory is command over Mother nature and human nature.
That is what lays the foundation for our happiness,
May thanks be given
To Him, who showed where the path to happiness lies!

II. *Allegro assai*

Choir: We tore down and burned the woods for fields,
Laboriously we sowed the crops,
We tended the seedlings of our spirit,
Although we experienced hunger.

Now the seedlings are coming into bud,
Soon they will burst into bloom,
If the Lord now, in His mercy,
Will give us daylight and warmth!

But the weather is dreary and the land is frosted over,
Clouds cover the sky,
There is not a single sign of daylight,
Probably our hopes will be dashed?

Soprano: Even though it is a dark, autumnal night,
Tomorrow will still dawn;
Though the way is obstructed and difficult,
He who perseveres will win the battle.
The Lord cannot abandon His child,
Soon will come the daybreak,
The sun will bring warmth,
All our cares will evaporate.

Choir: Long though we nurtured our dreams,
In the end our hopes were dashed,
When the Lord did not deign to give us a sign
That would have reassured us.

The seeds of our spirit wilt
As we long for the arrival of day,
Our will and energy are subdued
By the pointless struggle.

Long though we nurtured our dreams,
In the end our hopes were dashed,
When the Lord did not deign to give us a sign
That would have reassured us.

Baryton: Muinoin Väinämö tai' allaan
Päivyen vuoresta lauloi,
Hallitsi luonnon ja kansat myös,
Sorteli Louhen vallan.

Vielähän Väinöjä Suomessa lie,
Valkeus vielä ei sammunut,
Tieto on loihdittava pilvyet pois,
Siin' oli Väinämön taika.

Sopraani: Tieto on yksin kun kalpea kuu
Taikka kun talvinen päivä,
On kun ontolta kaikuvaa puu,
Lämpöä, voimaa vailla.

Rakkaus tietäjän mahtina on,
Jolla hän vuoria siirtää
Lämpönsä mahdollia päiväkkin vain
Uusia muotoja luopi.

Kööri: Rakkaus tietäjän mahtina on,
Jolla hän vuoria siirtää.
Lämpönsä mahdollia päiväkkin vain
Uusia muotoja luopi.

Tietohon taipuva henkemme on
Niin kuni kukkanen päivähän,
Mutta ken, ken viittovi meille tien,
Kenpä nyt joukkoja johtaa?
Kenpä nyt joukkoja johtaa, ken?

Baryton: Tietäjät johtohon aiottu on,
Heillä on työ sekä taakka,
Tieto ja viisaus velvoittaa
Kansojen yhteistyöhön.

Sopraani: Rakkaus kaikkia velvoittaa
Kansojen yhteistyöhön
Rakkaus kaikkia vapauttaa,
Työtä ja taakkaa huotaa.

Baryton: Kaikkia rakkaus velvoittaa
Tiedolle johto kuuluu,
Tietäjät kansoa huolestaa,
Vallan ehto on tieto.

Sopraani: Keillä on lämpöä hehkuvien syön,
Johtokin joutui heille,

Baritone: Old Väinämöinen, with his sorcery,
Sang the day out of a mountainside,
He ruled nature and also over humankind,
He broke Louhi's power.

Even now, maybe, some Väinämöinen's can be found in Finland,
The light is not yet extinguished,
Knowledge must drive away the clouds,
Therein lay Väinämöinen's magic.

Soprano: Knowledge alone is like the wan moon
Or like a winter's day,
It is like a hollow, echoing tree,
Without warmth or strength.

Love empowers the wise man,
With it he moves mountains.
The day, with the power of its warmth,
Creates new variety.

Choir: Love empowers the wise man,
With it he moves mountains.
The day, with the power of its warmth,
Creates new variety.

Our spirits long to attain knowledge
As the little flower longs for the daylight,
But who, who will show us the way
Who will now lead the people?
Who, who will now lead the people?

Baritone: Wise men are the ones who should lead,
The hard work and the burden are theirs.
Knowledge and wisdom compel
The peoples to collaborate.

Soprano: Love compels all
The peoples to collaborate,
Love liberates all,
It alleviates the hard work and burden.

Baritone: Love compels all
Knowledge and power belong together,
Wise men bear the worries of the people,
Knowledge is a precondition of power.

Soprano: Those whose hearts radiate warmth
Are the ones who should lead us,

Nuorison rintahan lämpimin lyö,
Pyrkien tiedon tielle.

Silläpä, toivo kansan ja maan,
Ymmärrä oikea aika,
Nouse jo kansoja nostattamaan,
Sun oli muinoin se taikas!

Baryton: Siin' oli Väinämöinen taika.

Baryton ja Sopraani: Rakkaus kaikkia velvoittaa
Kansojen yhteistyöhön,
Rakkaus kaikkia vapauttaa,
Työtä ja taakkoa huotaa.

Työhön, yhteistyöhön, työhön.

Sopraani, Baryton ja Kööri:
Nouse kansa kaikki hengen työhön
Eessä käyös joukko nuorison!
Tieto olkohon nyt ascenamme,
Rakkaus voima on.

Riennä kilpasille vanha ja nuori,
Työtä vainiolla viljoin on:
Rimmet hallaiset me valmistamme
Töille auringon.

Nouse kansa kaikki hengen työhön
Eessä käyös joukko nuorison!
Tieto olkohon nyt oppaanamme,
Rakkaus voima on.

Nyt jo ensi kylvöt joutua alkaa,
Vilja saatava on korjuuseen,
Hengen viljakin on hallan arka,
Tuuli on kaakkoinen.

Tulta syyttämähän nuoriso reipas!
Lämpö hengen viljan suoja on.
Tieto hallayötkin torjua voipi,
Tieto vapaus on.

Nouse kansa kaikki hengen työhön
Eessä käyös joukko nuorison!
Tieto olkohon nyt oppaanamme,
Rakkaus voima on.
Rakkaus onpi voimaa.

Kasimir Lönnbohm [Leino]

Young people's hearts beat warmly
As they wish to follow the path of knowledge.

Herein lies hope for the people and for the country,
Understand that this is the right time for you,
Now arise and raise up the people,
Yours was that ancient magic!

Baritone: Therein lay Väinämöinen's magic.

Baritone and Soprano: Love compels all
The peoples to collaborate,
Love liberates all,
It alleviates the hard work and burden.

To work, collaborate work.

Soprano, Baritone and Choir:
Arise, people, may the spirit lead us;
Onward leads the youthful band!
Let knowledge be our weapon
Love is power.

Let young and old alike compete
In reaping a ripe harvest.
Frozen fields we shall prepare
So the sun can do its work.

Arise, people, may the spirit lead us;
Onward leads the youthful band!
Let knowledge be our guide
Love is power.

Now the crop begins to ripen,
And we must harvest it,
Fragile, too, is the harvest of the soul,
The wind is coming from the south-east.

Sprightly youth, go and light the fire!
Warmth will protect the spiritual harvest.
And knowledge can ward off the frosty nights,
Knowledge is freedom.

Arise, people, may the spirit lead us;
Onward leads the youthful band!
Let knowledge be our guide
Love is power.
Love is indeed power.

[8] PARTIOLAISTEN MARSSI / SCOUT MARCH, Op. 91b

Kun usko puhdas, säihkyvä on,
Niin vuoret siirtää voi.
Tää sielun varmuus horjumaton
Ain sankareita loi.
Jos uskos hyvään, oikeaan
Vain syyttyy uudestaan,
Käy joukkohon, ja horjuttaa
Ei milloinkaan sua esteet saa.

Ja täysi raikas rakkaus luo
Kuin ihmeet itsestään,
Se elon kukkaseppelen tuo
Myös kruunuks' ihmispään.

Jos työt ja toimet vaikeat
On sulle rakkahat,
Käy joukkohon, ja taivas suo,
Ett' toimintaan se tulta tuo.

Vain toivo, voima taivahinen
Voi maalin kirkastaa,
Kun kulkee eespäin suojassa sen,
Ain suurta aikaan saa.
Jos toivo mieles jännittää,
Ja aikees puhtais' jää,
Käy joukkohon ja kulje ties
Kuin voimakas ja terve mies.

Jalmari Finne

When faith is pure and radiant
It can indeed move mountains.
This unhindered certainty of the soul
Makes heroes.
If your faith in what is good and just
Can be reignited,
Come and join us, and no hindrances
May ever again affect you.

And love in all its full richness
Can create miracles,
With the garland of life
It will also crown a human head.

If difficult work and tasks
Are the ones you hold dear,
Come and join us, and Heaven will grant you
Fire with which to accomplish them.

Only hope and the power of Heaven
Can illuminate our goal,
When, protected by them, we travel forward,
Our achievements will be great.
If hope excites your mind,
And your aims remain pure,
Come and join us, and travel
As a strong, healthy man.

[9] MAAN VIRSI / HYMN OF THE EARTH, Op. 95

Kehto ja hauta, harmaja valta
muhkean mullan,
sateen ja pahtavan päivyyen kullan,
nouseva norosta, turpehen alta,
antaja elon,
kantaja ikuisen kuoleman pelon.
Maa! olet mahtaja sykkivän suonen,
kukkivan kedon,
vierivän villan ja juoksevan pedon,
peri-isä pellon ja tuttava Tuonen,

Cradle and grave, mysterious realm
Of fruitful soil,
Of rain and the bright gold of the sunlight,
Rising from a trickle, beneath the peat,
Giving life,
Bearer of the eternal fear of death.
Earth! You are the ruler of the pulsating vein,
Of the flowering field,
Of the roaming livestock and running wild beasts,
Ancient father of the fields and acquaintance of Death,

jumaluus jyvän,
 kaitsija kasvun huonan ja hyvän.
 Maa! sulle kiitosta kantele soikoon,
 suvilaulu Suomen,
 tuoksussa juhannuskoivun ja tuomen,
 rikkaana riemuita virtemme voikoon,
 elonhuolet voittaa,
 kauneuden korkean sydäntäältä soittaa.
 "Maa iki-heilivä, Maa hius-häilyvä,
 kesäpäivän-päilyvä,
 tuulessa kultaisten laihojen lainehet,
 emo syli-lempeä, emo sydän-hempeä,
 luo meihin lämpöä,
 suo meissä kypsä ajan alku-ainehet!
 Maa elon-kaitsija, Maa manan-loitsija.
 hengen-haltioitsija,
 tule meille turvaksi työssä ja taistossa!
 Kun korpi kohisee, syystuuli tohisee,
 yön siipi suhisee,
 vieri kesävirtenä veressä ja vaistossa!
 Maa iki-nuortuva, Maa suvi-suortuva,
 tuhatrinta-tuortuva,
 ole meille armias riemumme retkellä!
 Emo ilta-ripsinen, emo aamu-hapsinen,
 aurinko-lapsinen,
 katso meihin kauniisti kuoleman hetkellä."
 Lauluun yhtyvät laaksot ja korvet,
 paisuvat pellot,
 laitumet laajat ja karjojen kellot,
 raikuvat taivahan rantojen torvet
 valkeuden juhlaa;
 Maa pyhä, laupias lahjoja tuhlaa.
 Laupias Maa, Maa, pyhä Maa!

Eino Leino

Deity of the corn,
 Protector of growth, both good and bad,
 Earth! May the kantele play to you in gratitude,
 Finland's summer song,
 With the scent of the midsimmer birch and cherry tree,
 May our hymns rejoice richly,
 And vanquish the cares of life,
 Playing the heart-strings with great beauty.
 'Ever blooming earth, earth with ever-waving fields of hair,
 Radiant on a summer day,
 Golden stalks undulating in the breeze,
 Warm maternal lap, tender maternal heart,
 Grant us warmth,
 Allow the first fruits of time to ripen in us!
 Earth, protector of life, magician of death,
 Inspirer of the soul,
 Come and protect us at work and in combat!
 When the forest murmurs, the autumn wind whistles,
 And the wing of night sighs,
 The summer hymn resounds in our blood and our spirit.
 Ever-rejuvenating earth, with summery tresses,
 Refreshing a thousand breasts,
 Be generous to us as we proceed joyously!
 Mother with eyes of evening, hair of morning,
 Child of the sun,
 Watch us sweetly at the moment of our death.'
 The valleys and woodlands unite in song,
 And the fertile fields,
 Wide pastures and cowbells,
 The horn calls ring from the shores of heaven
 In celebration of light
 Holy earth, merciful, gift-bearing.
 Merciful earth, earth, holy earth!

10 PROCESSIONAL, Op. 113 No. 6

Onward, ye peoples, strive for the Light!
The Light that the Lord hath given us for our guide,
Who through murk and darkness of night
Hath led us in safety unto our reward.

See how the fiery pillar is gleaming,
Lighting our steps, when dark is the way.
And the Light of the World, it cleaveth the gloomy
Blackness of night that else would engulf us.

See the cloudy pillar to shield us
Safe when the sun would blister us.
Then forward, where faith revealeth the way!
For God is our guide, and He will never fail!

Fires are gleaming, voices are singing
Forth from Mount Nebo's heaven-storming height.
Salem! Salem! Hark, they call us
Upward and on, to our Father's home.
Salem! Salem! on the horizon,
Urging us on to God and our home;
And the heavenly choir doth ring from Mount Nebo.
Piercing the blue like a living light.
Salem!

Viktor Rydberg / Marshall Kernochan (cf. Exodus 13:21; Deuteronomy 34)

The JS numbering used in this production refers to the alphabetical list of Jean Sibelius's compositions without opus number, as found in Fabian Dahlström's *Jean Sibelius: Thematisch-bibliographisches Verzeichnis seiner Werke* (Breitkopf & Härtel 2003).

DDD

RECORDING DATA

Recorded on 7th-10th January 2004 (tracks 1, 2 & 9) and 21st-24th August 2004 (tracks 3-8 & 10) at the Sibelius Hall, Lahti, Finland

Recording producers: Marion Schwebel (tracks 1, 2 & 9); Ingo Petry (tracks 3-8 & 10)

Sound engineers: Thore Brinkmann (tracks 1, 2 & 9); Jens Braun (tracks 3-8 & 10)

Digital editing: Christian Starke, Matthias Spitzbarth

Recording equipment: Neumann microphones; Studer Mic AD 19 pre-amplifier; Yamaha DM1000 mixer; Pro Tools Digi 02 HD recording;

Stax and Sennheiser HD 600 headphones (tracks 1, 2 & 9); Neumann microphones; Yamaha O2R mixer; ProTools and Digi Design

HD recording; Sennheiser headphones (tracks 3-8 & 10)

Project adviser: Andrew Barnett

Executive producer: Robert Suf

BOOKLET AND GRAPHIC DESIGN

Cover text: © Andrew Barnett 2005

Translations: Teemu Kirjonen (Finnish); Horst A. Scholz (German); Ariette Lemieux-Chené (French)

Photograph of Osmo Vänskä: © Seppo J.J. Sirkka / Eastpress Oy

Typesetting, lay-out: Andrew Barnett, Compact Design Ltd., Saltdean, Brighton, England

BIS CDs can be ordered from our distributors worldwide.

If we have no representation in your country, please contact:

BIS Records AB, Stationsvägen 20, SE-184 50 Åkersberga, Sweden

Tel.: 08 (Int.+46 8) 54 41 02 30 Fax: 08 (Int.+46 8) 54 41 02 40

info@bis.se www.bis.se

BIS-CD-1365 © & © 2005, BIS Records AB, Åkersberga.

The Lahti Symphony Orchestra
is supported in this recording
project by the Finnish Performing
Music Promotion Centre (ESEK)

OSMO VÄNSKÄ